

Frumvarp til laga

um Ríkisútvarpið hf.

(Lagt fyrir Alþingi á 132. löggjafarþingi 2005–2006.)

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Eignaraðild.

Ríkisútvarpið hf. er sjálfstætt hlutafélag í eigu íslenska ríkisins. Sala félagsins eða hluta þess, sameining þess við önnur félög eða slit þess er óheimil.

2. gr.

Leyfi til útvarps.

Ríkisútvarpið hf. hefur leyfi til útvarps á þeim rásum og á þeim tíðnisviðum sem það fær til umráða eða sem því kann síðar að verða úthlutað.

II. KAFLI

Hlutverk og skyldur.

3. gr.

Útvarpsþjónusta í almannabágu.

Hlutverk Ríkisútvarpsins hf. er rekstur hvers konar útvarpsþjónustu í almannabágu, bæði hljóðvarps og sjónvarps, eftir því sem nánar er ákveðið í lögum þessum.

Útvarpsþjónusta í almannabágu felur í sér eftirfarandi:

- Að leggja rækt við íslenska tungu, sögu þjóðarinnar og menningararfleifð.
- Að senda út til alls landsins og næstu miða a.m.k. eina hljóðvarps- og sjónvarpsdagskrá árið um kring. Enn fremur að birta valda hluta efnis síns, breytta eða óbreytta, ásamt öðru þjónustuefni í breyttu eða óbreyttu formi með öðrum miðlum, þ.m.t. að gera efni aðgengilegt almenningi með þeim hætti að hver og einn geti fengið aðgang að verkinu á þeim stað og á þeirri stundu er hann sjálfur kýs.
- Að framleiða og dreifa hvers konar útvarps efni fyrir sjónvarp og hljóðvarp á sviði fréttamiðlunar, fræðslu, lista og afþreyingar. Efnið skal fullnægja eðlilegum kröfum almennings um gæði og fjölbreytni.
- Að veita almenna fræðslu og gera dagskrárþætti er snerta málefni lands og þjóðar sérstaklega og með þeim hætti tryggja hlutlæga upplýsingagjöf um íslenskt samfélag.
- Að halda í heiðri lýðræðislegar grundvallarreglur og mannréttindi og frelsi til orðs og skoðana. Gæta skal fyllstu óhlutdrægni í frásögn, túlkun og dagskrárgerð.

6. Að flytja fjölbreytt skemmtiefni við hæfi fólks á öllum aldri. Sérstaklega skal þess gætt að hafa á boðstólum fjölbreytt efni við hæfi barna, jafnt í hljóðvarpi sem sjónvarpi.
7. Að veita víðtæka, áreiðanlega, almenna og hlutlæga fréttabjónustu um innlend og erlend málefni líðandi stundar og vera vettvangur fyrir mismunandi skoðanir á málum sem efst eru á baugi hverju sinni eða almenning varða.
8. Að flytja efni á sviði lista, vísinda, sögu, íþróttar og annars tómsundastarfs.
9. Að miða útvarpsefni við fjölbreytni íslensks þjóðlífs, þar á meðal að sinna eðlilegum þörfum minnihlutahópa.
10. Að koma upp aðstöðu til dagskrárgerðar og útvarps utan höfuðborgarsvæðisins.
11. Að halda uppi nauðsynlegri öryggisþjónustu á sviði útvarps.
12. Að eiga eða leigja, sem og að reka, hvers konar búnað og eignir, þar á meðal tæknibúnað og fasteignir sem nauðsynlegar eru fyrir starfsemi félagsins.
13. Að taka saman, gefa út og dreifa hvers konar efni, án endurgjalds eða gegn endurgjaldi, sem stuðlar að því að miðla áður framleiddu efni í eigu félagsins, svo sem rituðu máli, hljómplötum, hljóðsnældum, geisladiskum, myndböndum og margmiðlunarefni.
14. Að sjá um að frumflutt dagskrárefni félagsins verði varðveitt til frambúðar. Er félaginu heimilt að hafa til útláns, sölu og dreifingar valið dagskrárefni sem flutt hefur verið, enda sé gengið frá samningum við aðra rétthafa efnis um að slíkt sé heimilt.

4. gr.

Önnur starfsemi.

Ríkisútvarpinu hf. er heimilt að standa að annarri starfsemi en kveðið er á um í 3. gr. sem tengist starfsemi félagsins á sviði dagskrárgerðar eða til nýtingar á tæknibúnaði þess, sérþekkingu starfsmanna þess og aðstöðu þess að öðru leyti.

5. gr.

Fjárhagslegur aðskilnaður.

Halda skal fjárreiðum alls reksturs, sem ekki fellur undir útvarp í almannabágu, aðskildum frá fjárreiðum reksturs vegna útvarps í almannabágu skv. 3. gr. Er félaginu óheimilt að nota fjármuni frá rekstri skv. 3. gr. til þess að greiða niður kostnað vegna annarrar starfsemi, þar á meðal starfsemi sem telst vera samkeppnisrekstur, nema um sé að ræða starfsemi sem flokkast undir útvarp í almannabágu skv. 3. gr.

6. gr.

Efni á erlendu máli.

Efni á erlendu máli, sem sýnt er í sjónvarpsdagskrá Ríkisútvarpsins hf., skal jafnan fylgja íslenskt tal eða texti á íslensku eftir því sem við á hverju sinni. Það á þó ekki við þegar fluttir eru erlendir söngtextar eða þegar dreift er viðstöðulaust um gervitungl og móttökustöð fréttum eða fréttatengdu efni sem sýnir að verulegu leyti atburði er gerast í sömu andrá. Við þær aðstæður skal, eftir því sem kostur er, látin fylgja endursögn eða kynning á íslensku á þeim atburðum sem gerst hafa. Skal lögð áhersla á að allt tal og texti sé á lýtalausum íslensku máli.

7. gr.

Samvinna um dagskrárgerð o.fl.

Ríkisútvarpið hf. skal kosta kapps um að hafa samvinnu við aðra aðila um dagskrárgerð og útsendingar.

Ríkisútvarpinu hf. er heimilt að leigja öðrum aðilum afnot af tækjabúnaði sínum til útsendingar.

III. KAFLI

Stjórnskipulag Ríkisútvarpsins hf.

8. gr.

Umboð menntamálaráðherra.

Menntamálaráðherra fer með eignarhlut íslenska ríkisins í Ríkisútvarpinu hf. Um réttindi og skyldur Ríkisútvarpsins hf. skal mælt nánar fyrir í samþykktum félagsins.

9. gr.

Stjórn Ríkisútvarpsins hf.

Stjórn félagsins skal kosin á aðalfundi sem haldinn skal fyrir lok maímánaðar ár hvert. Hana skulu skipa fimm menn og jafnmargir til vara. Áður en kosið er til stjórnar á aðalfundi skulu fimm menn kjörnir hlutbundinni kosningu á Alþingi ásamt jafnmörgum til vara og skulu þeir kosnir í stjórn félagsins.

Stjórnarmenn skulu vera lögráða, bú þeirra hafi ekki verið tekið til gjaldþrotaskipta og þeir skulu hafa óflekkað mannorð. Stjórnarmenn skulu í störfum sínum eingöngu hafa að leiðarljósi hagsmuni Ríkisútvarpsins hf., fyrst og fremst skyldur þess til útvarps í almannaþágu. Þeir mega ekki, hvorki beint né óbeint, inna af hendi nokkurt starf, taka við greiðslu eða hafa nokkurra hagsmuna að gæta í öðrum fjölmiðlafyrirtækjum eða fjölmiðlatengdum fyrirtækjum sem leitt geta til árekstra við hagsmuni Ríkisútvarpsins hf.

10. gr.

Starfssvið stjórnarinnar.

Starfssvið stjórnar Ríkisútvarpsins hf. nær sérstaklega til eftirfarandi þátta í starfi félagsins:

- a. Að ráða útvarpsstjóra og leysa hann frá störfum, ákveða laun hans og önnur starfskjör.
- b. Að taka ákvarðanir um lán og ábyrgðir til þarfa félagsins.
- c. Að taka allar meiri háttar ákvarðanir um rekstur félagsins, þ.e. ákvarðanir sem ekki falla undir daglegan rekstur, ýmist að eigin frumkvæði eða að fengnum tillögum útvarpsstjóra eða annarra starfsmanna.
- d. Að samþykkja fyrir fram fjárhagsáætlun fyrir hvert starfsár.
- e. Að gera grein fyrir því í ársskýrslu til aðalfundar hvernig tekist hefur að uppfylla lögbundnar skyldur félagsins um útvarp í almannaþágu.

Að öðru leyti en að framan greinir ákveðst starfssvið stjórnar í samþykktum félagsins, sbr. lög um hlutafélög, nr. 2/1995.

11. gr.

Útvarpsstjóri.

Útvarpsstjóri er framkvæmdastjóri Ríkisútvarpsins hf. og skal uppfylla skilyrði 2. mgr. 9. gr. Hann er jafnframt æðsti yfirmaður allrar dagskrárgerðar.

Útvarpsstjóri ræður aðra starfsmenn Ríkisútvarpsins hf.

Í samþykktum félagsins má skilgreina nánar starfssvið útvarpsstjóra.

IV. KAFLI
Tekjur Ríkisútvarpsins hf.

12. gr.

Tekjustofnar.

Tekjustofnar Ríkisútvarpsins hf. eru sem hér segir:

1. Samkvæmt sérstöku gjaldi sem skattstjórar leggja á samhliða álagningu opinberra gjalda skv. 93. gr. laga nr. 90/2003. Gjaldskylda hvílir á þeim einstaklingum sem skattskyldir eru skv. 1. gr. og þeim lögaðilum sem skattskyldir eru og bera sjálfstæða skattaðild skv. 2. gr. laga nr. 90/2003, öðrum en dánarbúum, þrotabúum og þeim lögaðilum sem undanþegnir eru skattskyldu skv. 4. gr. sömu laga. Skal gjaldið nema 13.500 kr. ár hvert á hvern einstakling og lögaðila. Undanþegnir gjaldinu eru þeir einstaklingar sem ekki skulu sæta álagningu sérstaks gjalds í Framkvæmdasjóð aldraðra eða skulu fá það gjald fellt niður skv. 2. mgr. 10. gr. laga nr. 125/1999, um málefni aldraðra.
2. Tekjur af auglýsingum, kostun og sölu eða leigu á vörum sem tengjast dagskrárefni þess í útvarpi eða í öðrum miðlum.
3. Aðrar tekjur sem Alþingi kann sérstaklega að ákveða.

Við álagningu, innheimtu, eftirlit og viðurlög fer samkvæmt ákvæðum VIII.–XIV. kafla laga nr. 90/2003, um tekjuskatt og eignarskatt, með síðari breytingum, að frátöldu ákvæði 98. gr.

Hinn 15. febrúar og 15. maí ár hvert skal fjármálaráðuneytið greiða Ríkisútvarpinu hf. fyrir fram í hvort sinn fjárhæð sem svarar til áætlaðs fjórðungs heildartekna af gjaldi ársins samkvæmt þessari grein.

Stjórn félagsins skal setja gjaldskrár fyrir auglýsingabirtingu og aðra skylda tekjustofna.

V. KAFLI
Ýmis ákvæði.

13. gr.

Lög um hlutafélög.

Að öðru leyti en fram kemur í lögum þessum gilda um Ríkisútvarpið hf. lög nr. 2/1995, um hlutafélög.

14. gr.

Gildistaka laganna o.fl.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Með lögum þessum eru felld úr gildi lög um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000, að undanteknum eftirtöldum ákvæðum: 12., 13., 14. og 16. gr., sem falla úr gildi 1. janúar 2008, og 15., 17. og 18. gr., sem falla úr gildi 1. janúar 2011. Heiti þeirra laga verður: **Lög um útvarpsgjald og innheimtu þess**. Skulu löggin gefin út svo breytt með nýjum greinanúmerum.

Þar sem í öðrum lögum er vísað til Ríkisútvarpsins er átt við Ríkisútvarpið hf.

Ákvæði til bráðabirgða.

I.

Stofnun hlutafélags um Ríkisútvarpið.

Með lögum þessum er stofnað hlutafélag um Ríkisútvarpið. Skal heiti þess vera Ríkisútvarpið hf. Félagið skal skráð í hlutafélagaskrá. Frestur til þess að setja félaginu sérstakar samþykktir og halda stofnfund er 15 dagar eftir að Alþingi hefur kosið menn til setu í stjórn.

Ríkissjóður leggur allar eignir, réttindi, viðskiptavild, skuldir og skuldbindingar Ríkisútvarpsins til hlutafélagsins.

Menntamálaráðherra ákveður heildarfjárhæð hlutafjár í Ríkisútvarpinu hf. Við stofnun félagsins skal lögð fram a.m.k. 5.000.000 kr. fjárhæð sem hlutafé og skal hún greiddast úr ríkissjóði eigi síðar en hálfum mánuði eftir skráningu félagsins hjá hlutafélagaskrá.

Við gildistöku laga þessara tekur hlutafélagið við rekstri og starfsemi Ríkisútvarpsins, og um leið er Ríkisútvarpið lagt niður. Tekur félagið þá m.a. við lögbundnu leyfi Ríkisútvarpsins til útvarpsreksturs.

Ríkisútvarpið hf. skal yfirtaka þær skyldur sem Ríkisútvarpið hefur undirgengist í samningum við þriðju aðila.

II.

Réttindi starfsmanna.

Þegar stofnunin Ríkisútvarpið verður lögð niður fer um réttindi og skyldur starfsmanna hennar eftir lögum nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, með síðari breytingum, og lögum nr. 72/2002, um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum, eftir því sem við á.

Ríkisútvarpið hf. skal bjóða störf öllum starfsmönnum Ríkisútvarpsins.

Um biðlaunarétt, sem kann að hafa fylgt störfum hjá Ríkisútvarpinu, gilda ákvæði laga nr. 70/1996, þó skulu starfsmenn halda biðlaunarétti sínum verði starf þeirra lagt niður fyrir 31. desember 2008.

Starfsmaður Ríkisútvarpsins sem hefur áunnið sér rétt til lífeyrisgreiðslna skv. 24. gr. laga nr. 1/1997, um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins, og ræðst til starfa hjá hlutafélaginu með minnst þriggja mánaða uppsagnarfresti í hálf tæri eða meira getur ekki hafið töku lífeyris fyrr en hann lætur af því starfi.

III.

Fyrsta stjórn félagsins.

Eigi síðar en 15 dögum eftir að Alþingi kýs menn til setu í stjórn félagsins, sbr. 9. gr., skal menntamálaráðherra halda stofnfund Ríkisútvarpsins hf. þar sem jafnt stjórn sem stjórnarformaður félagsins skal kjörin. Þar til skipuð hefur verið stjórn fyrir félagið er menntamálaráðherra í fyrirsvari fyrir félagið sem eini stjórnarmaður þess.

IV.

Lok á umboði útvarpsráðs.

Umboð aðalmanna og varamanna í útvarpsráði, sem síðast voru kjörnir af Alþingi skv. 7. gr. laga um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000, með síðari breytingum, fellur niður við gildistöku laga þessara.

V.

Álagning og innheimta útvarpsgjalds.

Megintekjustofnar Ríkisútvarpsins hf. til og með 31. desember 2007 eru gjöld fyrir útvarpsafnot, gjöld fyrir auglýsingar í hljóðvarpi og sjónvarpi og öðrum miðlum og aðrir tekjustofnar sem Alþingi kann að ákveða. Menntamálaráðherra skal staðfesta útvarpsgjöld að fengnum tillögum útvarpsstjóra.

Eftir 1. janúar 2008 fer um tekjur félagsins skv. 12. gr.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta er samið á vegum menntamálaráðuneytisins.

Á 125. löggjafarþingi lagði menntamálaráðherra fram frumvarp til nýrra útvarpslaga (þskj. 241, 207. mál). Frumvarpið var samþykkt sem lög frá Alþingi með nokkrum breytingum, sem menntamálanefnd Alþingis lagði til, útvarpslög, nr. 53/17. maí 2000 (þskj. 1217, 207. mál, Stjórnartíðindi A 2000, bls. 130). Með hinum nýju útvarpslögum voru felld úr gildi útvarpslög, nr. 68/1985, með síðari breytingum, að undanteknum ákvæðum laganna sem varða Ríkisútvarpið. Heiti þeirra laga varð lög um Ríkisútvarpið og voru þau gefin út svo breytt með nýjum greinanúmerum sem lög um Ríkisútvarpið, nr. 122/30. júní 2000.

Útvarpslög, nr. 53/2000, mynda almennan ramma um alla útvarpsstarfsemi í landinu, bæði sjónvarp og hljóðvarp. Helsta tilefni endurskoðunar útvarpslaganna var setning tilskipunar Evrópusambandsins 97/36/EB sem breytti sjónvarpstilskipun sambandsins 89/552/EBE. Ýmis nýmæli fólust í hinni nýju sjónvarpstilskipun og vísast um það efni til frumvarpsins til laga nr. 53/2000. Þá voru gerðar á útvarpslögnum ýmsar breytingar sem ekki leiddu beinlínis af tilskipun 97/36/EB.

Í álit menntamálanefndar, þar sem mælt var með samþykkt útvarpslagafrumvarpsins, kom fram það álit nefndarinnar að nauðsynlegt væri að endurskoða lagaákvæði um Ríkisútvarpið og endurmeta hlutverk þess í breyttu fjölmiðlaumhverfi. Lagði nefndin áherslu á að þeirri vinnu yrði hraðað. Menntamálaráðuneytið hefur um nokkurt skeið unnið að tillögum til breytinga á lagaákvæðum um Ríkisútvarpið og flytur menntamálaráðherra nú frumvarp þetta í framhaldi af þeirri vinnu og í samræmi við ósk menntamálanefndar Alþingis. Því frumvarpi sem hér liggur fyrir og útvarpslögum, nr. 53/2000, er ætlað að mynda heildarlöggjöf um útvarpsmálefni hér á landi.

Útvarp er í frumvarpi þessu notað sem samheiti fyrir hljóðvarp og sjónvarp, eins og gert er í a-lið 1. gr. útvarpslaga.

Á síðasta löggjafarþingi var af hálfu menntamálaráðherra lagt fram frumvarp til laga um Ríkisútvarpið sf. Í frumvarpinu var gert ráð fyrir umtalsverðum breytingum á rekstrarumhverfi Ríkisútvarpsins. Þannig var ráðgert að leggja niður ríkisstofnunina Ríkisútvarpið og að nýtt félag, sameignarfélag, tæki við rekstri þess. Enn fremur var mælt fyrir um afnám afnotagjalda frá og með 1. janúar 2008 og lagt til að rekstur félagsins yrði eftir það grundvallaður á sérstökum skatti, nefskatti, sem lagður yrði á einstaklinga og lögaðila, auglýsingatekjum og öðrum tekjum. Auk þessa var lagt til að stjórn félagsins yrði breytt þannig að útvarpsráð yrði lagt niður og að við tæki sérstök rekstrarstjórn sem mundi m.a. ráða útvarpsstjóra.

Frumvarpið breyttist umtalsvert í meðförum þingsins eftir að það var lagt fram af hálfu menntamálaráðherra. Í umsögn menntamálanefndar voru gerðar athugasemdir við fjögur atriði. Í fyrsta lagi var talið að skilgreining á útvarpi í almannabágu væri of víðtæk og því lagt til að hún yrði þrengd að nokkru leyti. Í öðru lagi taldi nefndin að heimild hins nýja félags til að taka þátt í starfsemi sem ekki teldist útvarpsþjónusta í almannabágu væri of víðtæk. Lagði nefndin því til að sá hluti frumvarpsins yrði að svo stöddu felldur brott. Í þriðja lagi gerði nefndin athugasemdir við þann hluta frumvarpsins sem gerði félaginu kleift að taka að sér sérverkefni frá stjórnvöldum þrátt fyrir að þau skiluðu ekki arði. Lagði nefndin því til að sá hluti frumvarpsins yrði felldur brott. Í fjórða lagi gerði nefndin athugasemdir við ákvæði er vörðuðu yfirtöku hins nýja félags á réttindum starfsmanna. Ekki náðist að afgreiða frumvarpið á síðasta þingi.

Hinn 23. apríl 2004 gaf Samkeppnis- og ríkisstyrkjadeild Eftirlitsstofnunar EFTA (hér eftir nefnt ESA) út leiðbeinandi reglur um ríkisstyrki á sviði almannáutvarpsþjónustu (e. public service broadcasting). Í kjölfarið hófst athugun ESA á fjármögnun og rekstri RÚV á grundvelli 1. mgr. 17. gr. í II. hluta 3. bókonar viðaukasamnings við EES-samninginn um eftirlit og dómstólameðferð.

Hinn 3. júní sl. barst íslenskum stjórnvöldum tilkynning ESA skv. 2. mgr. 17. gr. í II. hluta 3. bókonar fyrrgreinds viðaukasamnings við EES-samninginn um eftirlit og dómstólameðferð þar sem gerð er grein fyrir bráðabirgðamati ESA varðandi fjármögnun og rekstur RÚV. Athugasemdir ESA taka bæði til gildandi laga um RÚV og frumvarps til laga um Ríkisútvarpið sf. (643. mál á 131. löggjafarþingi). Á fundi ESA með embættismönnum fjármála- og menntamálaráðuneytisins í Reykjavík 9. júní sl. gerðu fulltrúar ESA nánari grein fyrir bráðabirgðaniðurstöðunni og viðhorfum ESA til frumvarps til laga um Ríkisútvarpið sf., að teknu tilliti til nefndarálits og breytingartillögu meiri hluta menntamálanefndar Alþingis (þskj. 1438 og 1439). Á fundinum kom fram að rekstrarformið sameignarfélag í eigu íslenska ríkisins sé ekki til þess fallið að leysa úr þeim vandamálum sem leiðir af ótakmarkaðri ábyrgð ríkisins á skuldbindingum RÚV sem ríkisstofnunar.

Að mati ESA skapar ákvörðun, álagning og innheimta útvarpsgjalds RÚV skv. 11. gr. frumvarpsins efnahagslegt forskot á keppinauta sem stofnunin nyti ekki miðað við eðlilegar markaðsaðstæður. Í þessu felist að RÚV njóti forskots í samkeppni sem sé andstætt 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Samkvæmt dómafordæmum Evrópu dómstólsins geti slíkt forskot í samkeppni ekki viðgengist nema að uppfylltum fjórum skilyrðum:

1. að vel skilgreind skylda hvíli á viðtakanda ríkisstyrks til að láta í té opinbera þjónustu;
2. að forsendur fyrir útreikningi og ákvörðun ríkisstyrks hafi verið skilgreindar fyrir fram með hlutlægum og gagnsægjum hætti;
3. að ríkisstyrkur fari ekki fram úr nauðsynlegum kostnaði við að láta í té hina opinberu þjónustu, að öllu leyti eða að hluta, að teknu tilliti til tekna og sanngjarnrar framlegðar af rekstri þjónustunnar;
4. að þegar aðili sé valinn til að veita opinbera þjónustu án undangengins útboðs þurfi upphæð ríkisstyrks að hafa verið ákveðin á grundvelli reiknilíkans um kostnað dæmigerðs, vel rekens fyrirtækis, með nægilegan styrk, af því að veita hina opinberu þjónustu, að teknu tilliti til sanngjarnrar arðsemiskröfu.

Niðurstaða ESA er að 1. gr. frumvarps til laga um Ríkisútvarpið sf. feli það í sér að ríkissjóður komi til með að bera ótakmarkaða ábyrgð á öllum skuldbindingum sameignarfélagsins Ríkisútvarpið sf., enda komi fram í 3. mgr. 5. gr. laga um gjaldþrotaskipti, nr. 21/1991, að greiðsluþrot hjá Ríkisútvarpinu sf. geti aldrei leitt til gjaldþrotaskiptameðferðar á stofnuninni. Þrátt fyrir greiðslu RÚV á svonefndu ríkisábyrgðargjaldi skv. 6. gr. laga um ríkisábyrgðir, nr. 121/1997 (0,0625%), verði ekki komist hjá þeirri niðurstöðu að telja ríkisábyrgð á skuldbindingum RÚV fela í sér ólögsmætun ríkisstyrk, sbr. gr. 17.4 (3) og 17.2.1 (3) í reglum ESA, sbr. 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins.

Í ríkisstyrkjareglum ESA koma fram viðmið um svigrúm ríkisrekinnna útvarpsfyrirtækja til þátttöku í samkeppnisrekstri á almennum markaði með tilliti til samkeppnisreglna EES-samningsins, sbr. 2. mgr. 59. gr. samningsins. Meðal skilyrða eru:

1. að útvarpsþjónustan sé skilgreind (í lögum) sem þjónusta sem varði almenna efnahagslega þýðingu;
2. að stjórnvöld hafi skýrlega falið fyrirtækinu að reka útvarpsþjónustu;
3. að beiting samkeppnisreglna mundi hindra fyrirtækið í að sinna framangreindum skyld-

um sínum og að undantekning frá samkeppnisreglum standi ekki í vegi fyrir þróun viðskipta.

Að mati ESA geta netverslun RÚV, sala á hringitönnum í samstarfi við símafyrirtæki og umsvif þess á auglýsingamarkaði ekki talist til opinberrar þjónustu í skilningi ríkisstyrkja-reglna ESA. Þrátt fyrir gildistöku tilskipunar 80/723/EBE um gagnsæi fjármálatengsla, sbr. tilskipun 2000/52/EB, hafi RÚV ekki innleitt fjárhagslegan aðskilnað á milli almannaþjónustustarfsemi RÚV og þeirra þátta starfsemi RÚV sem eru í samkeppnisrekstri. Því sé ekkert kerfi fyrir hendi sem tryggji að ríkisstyrkir renni ekki til samkeppnisrekstrar og þeim sé haldið aðskildum frá tekjum vegna auglýsinga og kostunar.

ESA telur að frumvarpið uppfylli ekki kröfuna um að gera verði skýran greinarmun á almannaþjónustuhlutverki RÚV og starfsemi sem sé viðskiptalegs eðlis, þ.m.t. að gera verði kröfu um fjárhagslegan aðskilnað milli þessara tveggja rekstrarþátta í starfsemi RÚV. ESA gerir athugasemd við of víðtæka skilgreiningu á almannaþjónustuhlutverki RÚV í 18. tölul. 3. mgr. 3. gr. frumvarpsins (Að gera hvaðeina sem stjórn félagsins telur óhjákvæmilegt eða stuðlar að því að tilgangi félagsins verði náð). Þá gerir ESA athugasemd við víðtæka heimild menntamálaráðherra í 4. mgr. 3. gr. til að heimila stofnuninni þátttöku í nýjum verkefnum án frekari skilgreiningar.

Í svarbréfi fjármálaráðuneytisins, dags. 15. ágúst sl. f.h. íslenskra stjórnvalda til ESA í framhaldi af álitum ESA frá 3. júní sl. kemur fram að íslensk stjórnvöld muni taka mið af þeim athugasemdum sem fram hafa komið og leitast verði við að breyta frumvarpinu um Ríkisútvarpið sf. á þann veg að þrengd verði skilgreining á almannaþjónustuhlutverki RÚV, tekin upp skýr aðgreining milli almannaþjónustuskýldna og samkeppnisrekstrar stofnunarinnar, jafnframt því sem dregið verði úr áhrifum ótakmarkaðrar ríkisábyrgðar með breytingu á rekstrarformi í átt til félags með takmarkaða ábyrgð að öllu leyti í eigu íslenska ríkisins.

Í frumvarpi þessu hefur verið reynt að koma til móts við framangreind sjónarmið. Hér á eftir verður gerð grein fyrir efni frumvarps þessa, einkum þeim breytingum sem lagt er til að gerðar verði frá núgildandi ákvæðum um Ríkisútvarpið, og þá sérstaklega breytingu á rekstrarforminu í þá átt að Ríkisútvarpið verði eftirléiðis rekið í hlutafélagsformi.

2. Meginefni frumvarpsins.

Helstu nýmæli með frumvarpi þessu eru eftirfarandi: *Í fyrsta lagi* er ráðgert að leggja niður ríkisstofnunina Ríkisútvarpið og stofna samtímis hlutafélag um reksturinn. Með því er rekstrarformi Ríkisútvarpsins breytt og rekstur yfirfærður í félagsform með takmarkaðri ábyrgð ríkisins. *Í öðru lagi* er mælt fyrir um afnám afnotagjalda frá og með 1. janúar 2008 og lagt til að rekstur hlutafélagsins verði eftir það grundvallaður á sérstöku gjaldi, framlagi af fjárlögum, auglýsingatekjum og öðrum tekjum sem Alþingi kann að ákveða sérstaklega. *Í þriðja lagi* er stjórnun félagsins breytt. Þessi breyting er í meginatriðum tvíþætt. Annars vegar er ytra eftirlit útvarpsráðs lagt af með niðurlagningu þess og hins vegar er innra eftirlit framkvæmdastjórnar Ríkisútvarpsins lagt niður. Gerir breytingin því ráð fyrir því að hlutafélagið verði rekið á rekstrarlegum forsendum og stjórnunarvald fyrirtækisins verði alfarið í höndum stjórnar þess. *Í fjórða lagi* er mælt fyrir um fjárhagslegan aðskilnað á fjárreiðum reksturs sem fellur undir útvarp í almannaþágu eins og það er skilgreint í 3. gr. og alls annars reksturs sem ekki fellur undir þá skilgreiningu, þar á meðal samkeppnisreksturs.

Auk framangreinds er lagt til að fella niður þátttöku Ríkisútvarpsins í rekstri Sinfóníu-hljómsveitar Íslands, sbr. b-lið 1. mgr. 3. gr. laga nr. 36/1982. Ekki er mælt fyrir um þá breytingu í þessum lögum, en ráðgert er að leggja fram frumvarp um breytingu á lögum nr.

36/1982, um Sinfóníuhljómsveit Íslands, þar sem m.a. verður felld niður greiðsluþátttaka Ríkisútvarpsins í rekstrarkostnaði hljómsveitarinnar.

Að teknu tilliti til framangreinds eru meginatriði frumvarpsins eftirfarandi:

1. Rekstrarformi Ríkisútvarpsins verður breytt með því að stofnað verður hlutafélag um rekstur Ríkisútvarpsins sem beri heitið Ríkisútvarpið hf., sbr. 1. gr. og ákvæði til bráðabirgða I. Ætlunin er að í meginatriðum hagi félagið starfsemi sinni í samræmi við lög nr. 2/1995, um hlutafélög, og Ríkisútvarpið fái þann sveigjanleika í rekstri sem á að fylgja því að breytast úr ríkisstofnun í hlutafélag.
2. Íslenska ríkið verður einn eigandi félagsins eða alls hlutafjár í félaginu og verður sala þess, slit eða innkoma nýrra eigenda óheimil, sbr. 1. gr.
3. Ríkissjóður leggur allar eignir, réttindi, viðskiptavild, skuldir og skuldbindingar Ríkisútvarpsins til hlutafélagsins, sbr. 2. mgr. ákvæðis til bráðabirgða I. Þá fær Ríkisútvarpið hf. með lögnum leyfi til útvarps á þeim rásum og á þeim tíðnisviðum sem Ríkisútvarpið hefur til umráða eða Ríkisútvarpinu hf. kann síðar að verða úthlutað, sbr. 2. gr. og 4. mgr. ákvæðis til bráðabirgða I.
4. Aðalstarfsemi Ríkisútvarpsins hf. er skilgreind sem útvarp í almannabágu eða útvarp með opinbert þjónustuhlutverk („public service broadcasting“), sbr. 3. gr.
5. Ríkisútvarpinu hf. er heimilt að standa að annarri starfsemi eða rekstri sem tengist aðalstarfsemi félagsins.
6. Mælt er fyrir um fjárhagslegan aðskilnað þess reksturs sem fellur undir útvarp í almannabágu, sbr. 3. gr., og alls annars reksturs, þar á meðal nýrrar starfsemi sem félagið kann að fara út í eitt sér eða með öðrum og rekstur sem telja má samkeppnisrekstur og ekki fellur undir skilgreiningu um útvarp í almannabágu.
7. Lögð er sú skylda á Ríkisútvarpið hf. að gera grein fyrir því í ársskýrslu til aðalfundar hvernig tekist hefur að uppfylla lögbundnar skyldur félagsins um útvarp í almannabágu.
8. Menntamálaráðherra fer með eignarhlut ríkisins í félaginu, sbr. 8. gr. Í því felst m.a. að ráðherra kýs stjórn á aðalfundum félagsins, sbr. 1. mgr. 9. gr. Hins vegar er ekki mælt fyrir um vald hans til ráðningar á tilteknum starfsmönnum Ríkisútvarpsins hf., eins og nú er gert í lögum um Ríkisútvarpið, sbr. 1. mgr. 6. gr. (skipun útvarpsstjóra) og 6. mgr. 9. gr. (ráðning framkvæmdastjóra).
9. Stjórn félagsins skal kosin á aðalfundi, sbr. 1. mgr. 9. gr., en áður en sú kosning fer fram skulu kosnir jafnmargir stjórnarmenn, bæði aðalmenn og varamenn, hlutbundinni kosningu á Alþingi, sem síðan skulu kosnir í stjórnina á aðalfundi. Hlutverk stjórnarinnar verður í meginatriðum hið sama og stjórna almennt í hlutafélögum, sbr. IX. kafla laga nr. 2/1995, þ.e. yfirumsjón með rekstri félagsins, sbr. nánar 1. mgr. 9. gr. Stjórninni er ætlað að skipuleggja starfsemi félagsins ásamt stjórnendum þess. Felld eru brott öll ákvæði um deildaskiptingu fyrirtækisins. Slík ákvæði þykja ekki lengur eiga heima í lögum heldur heyrir það undir eðlilegt starfssvið stjórnenda Ríkisútvarpsins hf. að taka ákvarðanir um skiptingu fyrirtækisins í rekstrareiningar eins og almennt tíðkast í fyrirtækjarekstri. Það er ekki talið meðal verkefna stjórnar fyrirtækisins að hafa afskipti af dagskrá, sbr. 10. gr. Útvarpsstjóri er æðsti yfirmaður dagskrárgerðar, sbr. 1. mgr. 11. gr. Tryggir þetta ákvæði ritstjórnarlegt sjálfstæði Ríkisútvarpsins hf.
10. Útvarpsstjóri verður æðsti stjórnandi Ríkisútvarpsins hf. í daglegum rekstri, bæði framkvæmdastjóri og yfirmaður allrar dagskrárgerðar á vegum félagsins, svo sem nefnt hefur verið, sbr. 1. mgr. 11. gr. Er þetta í stórum dráttum í samræmi við núverandi fyrirkomulag og er þó sjálfstæði útvarpsstjóra aukið frá því sem nú er. Það verður stjórn félagsins

sem ræður útvarpsstjóra og hefur yfir honum að segja, sbr. a-lið 1. mgr. 10. gr. Útvarpsstjóri ræður aðra starfsmenn Ríkisútvarpsins hf. án umsagnar eða tillagna annarra aðila gagnstætt því sem nú er. Skv. 6. mgr. 9. gr. laga um Ríkisútvarpið ræður útvarpsstjóri starfsfólk við dagskrá aðeins að fengnum tillögum útvarpsráðs og menntamálaráðherra ræður framkvæmdastjóra einstakra deilda.

11. Útvarpsráð verður lagt niður og þar með hætt afskiptum þess af dagskrá, sbr. nú 8. gr. laga um Ríkisútvarpið.
12. Ríkisútvarpið hf. verður stofnað með setningu laganna, sbr. 1. mgr. ákvæðis til bráðabirgða I. Framlag ríkissjóðs í formi innborgaðs hlutafjár verður í upphafi ákvæðið a.m.k. 5.000.000 kr.
13. Tryggilega er búið um réttindi núverandi starfsmanna Ríkisútvarpsins, sbr. nánar ákvæði til bráðabirgða II.
14. Tekjustofnar félagsins breytast þannig að sérstakt gjald er lagt á þá einstaklinga sem skattskyldir eru skv. 1. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt og eignarskatt, og lögaðila sem skattskyldir eru skv. 2. gr. sömu laga, sbr. 12. gr. og ákvæði til bráðabirgða V. Fram að þeim tíma, þ.e. til og með 31. desember 2007, verður lagt á og innheimt afnotagjald með sama hætti og verið hefur. Þannig er gert ráð fyrir því að frá og með 1. janúar 2008 falli niður öll ákvæði núgildandi laga um Ríkisútvarpið er varða afnotagjald og innheimtu þess, sbr. 2. og 4. mgr. 10. gr. og 12.–18. gr. laga um Ríkisútvarpið, en það verður þó að gerast í áföngum til þess að tryggja innheimtu þeirra afnotagjalda sem gjaldfalla í tíð núgildandi laga, sbr. gildistökuákvæði frumvarps þessa.
15. Ákvæði útvarpslaga eiga að gilda um Ríkisútvarpið hf. að því leyti sem ekki eru sett sérákvæði um félagið samkvæmt þessu frumvarpi. Almenn ákvæði útvarpslaga, nr. 53/2000, eiga því að gilda um Ríkisútvarpið hf. eins og aðrar útvarpsstöðvar, svo sem ákvæði um auglýsingabirtingu, ákvæði til verndar börnum, önnur fyrirmæli sem sett verða í samræmi við Evrópusambandsstilskipanir 89/552/EBE og 97/36/EB, svo sem um hlutfall evrópsks efnis í útvarpsdagskrá og hlutfall efnis frá sjálfstæðum framleiðendum, ákvæði um eftirlit útvarpsréttarnefndar og ákvæði um ábyrgð á útvarpsefni.
16. Ekki þykir ástæða til þess að taka upp í frumvarp þetta ýmis ákvæði sem nú er að finna í lögum um Ríkisútvarpið. Við gerð frumvarps þessa hefur verið leitast við að einfalda innra skipulag Ríkisútvarpsins. Vísast til þess að í texta laganna er einungis lýst helstu atriðum er varða innra skipulag Ríkisútvarpsins hf. Þannig er ekki gert ráð fyrir því að rekstrarleg atriði séu upptalin í lögunum sem eðlilegast er að stjórn félagsins og daglegir stjórnendur taki ákvarðanir um.
17. Í stórum dráttum munu gilda svipaðar reglur um Ríkisútvarpið hf. og giltu áður um Ríkisútvarpið samkvæmt útvarpslögum, nr. 68/1985, og nú samkvæmt lögum um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000, að því leyti sem ekki hefur verið gerð grein fyrir breytingum hér að framan.

3. Formbreyting og fjárhagslegur aðskilnaður.

Sú leið hefur verið farin í auknum mæli á undanförunum árum, bæði hér á landi og í nágrannalöndunum, að breyta ríkisstofnunum í hlutafélög. Í þessu sambandi hefur valið um félagsform yfirleitt staðið á milli annars vegar hlutafélags, einkahlutafélags eða sameignarfélags og hins vegar sjálfseignarstofnunar í atvinnurekstri. Á síðasta þingi voru uppi áfrómin um að breyta Ríkisútvarpinu í sameignarfélag eins aðila en við það fyrirkomulag hafa verið gerðar umtalsverðar athugasemdir af hálfu ESA. Varð því niðurstaðan sú að hætta við þau

áform. Þá þótti einkahlutafélagsformið ekki henta fyrir svo stórt fyrirtæki sem Ríkisútvarpið enda er það félagsform einkum sniðið að einstaklingsrekstri og rekstri smáfyrirtækja. Við samamburð á sjálfseignarstofnun og hlutafélagi þótti hlutafélagsformið henta betur enda gildir um hlutafélög ítarleg og skýr löggröf, leikreglur eru þar allar vel þekktar og fjöldi fordæma til um hvernig leysa beri úr einstökum málum. Þá þótti hlutafélagsformið henta mun betur til að mæta þeim kröfum sem gerðar eru um fjárhagslegan aðskilnað almannaútvarps frá samkeppnisrekstri.

Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir þeirri leið að ríkisstofnunin Ríkisútvarpið verði lögð niður og nýtt félag, hlutafélag, taki við réttindum og skyldum hennar. Þá er gert ráð fyrir því að ríkið eigi allt hlutafé í Ríkisútvarpinu hf. og sala félagsins eða eignarhluta þess svo og slit þess séu óheimil. Orðalagið er frábrugðið því sem tíðkast hefur í lögum þar sem ríkisstofnunum er breytt í hlutafélög en þar hefur verið tekið fram að sala hlutafjár væri óheimil nema með samþykki Alþingis. Í þessu frumvarpi er fyrirvarinn „nema með samþykki Alþingis“ felldur burt til þess að leggja áherslu á að breytingin er ekki gerð til þess að selja félagið. Það verður einungis gert með nýrri lagasetningu og engin áfrom eru uppi um slíkt af hálfu núverandi ríkistjórnar.

Í tengslum við frumvarp þetta hefur verið lagt fram frumvarp um breytingu á lögum um hlutafélög, nr. 2/1995, sem felur í sér að sett eru inn í lög um hlutafélög nokkur ákvæði varðandi hlutafélög sem hið opinbera á að öllu leyti. Koma þau ákvæði til viðbótar þeim ákvæðum í lögum um hlutafélög sem fela í sér almennar leikreglur um hlutafélög hér á landi og koma því til með að gilda um Ríkisútvarpið hf.

Í flestum eða öllum Evrópuríkjum hefur ríkisvaldið um langan aldur staðið að útvarpsrekstri og á því hefur yfirleitt ekki orðið breyting þó að einkaaðilum hafi í seinni tíð einnig verið heimilaður útvarpsrekstur og ríkiseinokun á þessu sviði teljist ekki samrýmast fyrir mælum um tjáningarfrelsi. eru útvarpsstöðvar, sem reknar eru af ríkjum, hugsaðar sem opinberar þjónustustofnanir („public service broadcasting“). Er ríkisútvarpsstöðvum ætlað að flytja vandað efni, sérstaklega af innlendum og menningarlegum toga, sem ekki sé víst að útvarpsstöðvar, sem eingöngu eru reknar með viðskiptasjónarmið í huga, telji arðvænlegt að láta gera eða flytja. Einnig er sú krafa gerð til ríkisútvarpsstöðvanna að þær tryggi vissa fjölbreytni í efnisvali og efnismeðferð og tryggi að skoðanir og sjónarmið í þýðingarmiklum þjóðfélagsmálum, er almenning varða, komist á framfæri, sem og að um mál sé fjallað mál-efnalega og af hlutlægni. Á seinni tímum er því m.a. haldið fram að almenningur eigi kröfu á því að geta gengið að einni opinni sjónvarpsrás að minnsta kosti og styðst þessi röksemd við hugmyndina um hið svokallaða upplýsingasamfélag. Það er skýr stefna í öllum Evrópuríkjum að starfrækt skuli útvarp í almenningsþágu í formi opinberra þjónustufyrirtækja, nú orðið víðast hvar við hlið útvarps einkaaðila í viðskiptalegum tilgangi. Til að mynda ítrekaði ráðherra nefnd Evrópuráðsins á fundi sínum 11. september 1996 álit sitt um hið nauðsynlega hlutverk útvarps í almannaðágu sem afgerandi þátt í fjölhyggju í fjölmiðlun sem sé aðgengileg fyrir alla, bæði á landsgrundvelli og svæðisbundið, með því að séð sé fyrir viðtækri dagskrárþjónustu er nái til upplýsingar, menntunar, menningar og afþreyingar. Pólítísk öfl innan Evrópusambandsins, þar á meðal ráðherraráð sambandsins, leggja einnig mjög ríka áherslu á rétt ríkjanna til þess að reka útvarp í almannaðágu og rétt einstakra ríkja til þess að skilgreina hlutverk þess. Loks hafa menningarmálaráðherrar Norðurlanda á síðustu árum lýst yfir stuðningi við útvarp í almannaðágu.

Þar sem ríkið rekur útvarpsstarfsemi verður að gera þá kröfu að sá rekstur sé eins hagkvæmur og við verður komið. Þykir þetta best verða gert þannig að fjárhagslegum rekstri

fyrirtækisins verði hagað sem líkast rekstri einkafyrirtækis. Það er þekkt víða í Evrópu að ríkisútvarpsstöðvarnar séu rekna af sjálfstæðum félögum. Af Norðurlöndunum má nefna að í Noregi, Finnlandi og Svíþjóð hafa verið stofnuð hlutafélög um rekstur ríkisútvarpsstöðvanna (í Svíþjóð eru hlutafélögin að vísu í eigu sérstakra stofnana). Í Danmörku er Danmarks Radio sjálfstæð ríkisstofnun með sama hætti og íslenska Ríkisútvarpið er nú.

Helstu kostir þess að breyta rekstrarformi Ríkisútvarpsins í hlutafélagsform þykja vera þessir: Ábyrgð stjórnenda verður aukin og þeir verða sjálfstæðari í störfum sínum. Með breytingu í hlutafélag gefst færi á að skilgreina verkaskiptingu á milli daglegra stjórnenda og stjórnar. Í frumvarpinu hefur verið leitast við að skerpa nokkuð skilgreininguna á verkaskiptingunni milli framkvæmdastjóra (útvarpsstjóra) og samstarfsmanna hans og stjórnar (10. og 11. gr.).

Þá þarf hið nýja hlutafélag að skilja á milli fjárhags þess hluta starfseminnar sem fellur undir skilgreiningu 3. gr. um útvarp í almannabágu og þess hluta starfseminnar sem fellur ekki undir þessa skilgreiningu og er jafnvel í beinni samkeppni við aðra aðila, sbr. 4. og 5. gr. Hins vegar getur sum starfsemi eða þjónusta verið þess eðlis að hún fellur undir skilgreininguna um útvarp í almannabjónustu en er jafnframt í samkeppni við aðra aðila. Verður t.d. að telja netþjónustu Ríkisútvarpsins rúmast innan hugtaksins útvarp í almannabágu skv. 3. gr. en sjálfsagt getur það breyst í tímans rás hvers konar rekstur verður almennt talinn geta flokkast undir útvarpsþjónustu í almannabágu. Ekki má nota fjármuni frá rekstri skv. 3. gr. til þess að greiða niður kostnað af rekstri sem ekki flokkast undir útvarp í almannabágu.

Að sjálfsögðu er þó ekki gert ráð fyrir því í frumvarpi þessu að Ríkisútvarpið geti eftir rekstrarformsbreytingu ráðist í verkefni sem eru alls óskyld grundvallarhlutverki þess, en hins vegar er beinlínis gert ráð fyrir því að fyrirtækið geti eitt sér eða í samvinnu við aðra rekið starfsemi sem fellur ekki undir skilgreiningu 3. gr., sbr. 4. gr., en þá er mælt fyrir um það að slíkur rekstur verði fjárhagslega aðskilinn grunnrekstri félagsins, sbr. 5. gr. Aukið sjálfstæði félagsins og svigrúm þess til athafna á svo að skila sér til allra starfsmanna þess í betri möguleikum til framtaks í starfi og þar með áhugaverðari starfsvettvangi. Þykja þannig öll rök mæla með því að breyta Ríkisútvarpinu í hlutafélag þó að ríkið verði áfram eigandi félagsins.

4. Tekjustofnar fyrirtækisins.

Það er mjög mismunandi meðal Evrópuríkja hvaða tekjustofnar eru fengnir útvarpsstöðvum sem flokkaðar eru undir opinber þjónustufyrirtæki. Algengasti tekjustofninn er leyfisgjald (afnotagjald) sem styðst venjulega við eign á sjónvarpsviðtæki. Einnig tíðkast leyfisgjald ásamt sérstöku gjaldi til ríkisútvarpsstöðva („public service“ gjalda sem stundum a.m.k. eru lögð á aðrar útvarpsstöðvar), sömuleiðis leyfisgjald og auglýsingatekjur eða auglýsingatekjur ásamt greiðslum af fjárlögum. Oftast er um það að ræða að tekjustofnarnir séu fleiri en einn og er algengasta samsetningin leyfisgjald (afnotagjald) og auglýsingatekjur.

Ekki eru í sjónvarpstilskipunum Evrópusambandsins nein fyrirmæli eða ráðagerðir sem takmarka heimildir aðildarríkjanna til fjármögnunar á starfsemi útvarpsstöðva í eigu opinberra aðila. Er hér um að ræða tilskipanir 89/552/EBE, sem breytt var með tilskipun 97/36/EB, en um tilskipanir þessar var ítarlega fjallað í greinargerð frumvarpsins til útvarpslaga, nr. 53/2000. Á ríkjaráðstefnu Evrópusambandsins, sem haldin var í Amsterdam í júnímánuði 1997, var samþykkt sérstök bókun um útvarpsþjónustu í almannabágu í aðildarríkjunum („Protocol on the System of Public Broadcasting in the Member States“). Í bókun þessari lýstu Evrópusambandsríkin yfir þeirri skoðun sinni að útvarpsþjónusta í almannabágu í að-

ildarríkjunum tengdist með beinum hætti lýðræðislegum, félagslegum og menningarlegum þörfum þjóðfélaganna og þeirri þörf að viðhalda fjölbreytni í fjölmiðlun. Evrópusambandsríkin komu sér í bókun þessari saman um eftirfarandi túlkunarreglur sem bætt var við stofnsáttmála Evrópusambandsins þegar Amsterdamsáttmálinn tók gildi 1. maí 1999: „Ákvæði stofnsáttmálans um Evrópusambandið skulu engin áhrif hafa á heimildir aðildarríkjanna til þess að gera ráðstafanir til tekjuöflunar fyrir útvarp í almannabágu („public service broadcasting“) að svo miklu leyti sem þeim tekjum er veitt til útvarpsstöðva til þess að þær inni af hendi þau verkefni í almannabágu, sem þeim eru falin, skilgreind og skipulögð hjá hverju aðildarríki fyrir sig, og að því leyti sem tekjuöflunin hefur ekki áhrif á viðskiptaskilyrði og samkeppni innan sambandsins í þeim mæli að brjóti í bága við sameiginlega hagsmuni jafnframt því sem tekið skal tillit til þeirrar ætlunar að um sé að ræða starfsemi í almannabágu.“

Í þessari bókun felst að ákvarðanir um tekjuöflun til útvarps í almannabágu („public service broadcasting“) verði að mestu leyti látnar vera á valdsviði hvers aðildarríkis, eins og verið hefur. Búast má við að ákvæði EES-samningsins verði túlkuð með svipuðum hætti.

Hér á landi hefur það fyrirkomulag verið tíðkað lengi að Ríkisútvarpið fái greidd afnotagjöld og samkvæmt útvarpslögum er þetta gjald, útvarpsgjald, lagt á eigendur útvarpsviðtækja (2. mgr. 10. gr. og 1. mgr. 12. gr. laga um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000). Einnig hefur Ríkisútvarpið tekjur af auglýsingum, sbr. 2. mgr. 10. gr. laga um Ríkisútvarpið. Í framkvæmd hefur stofnunin einnig tekjur af þáttum sem í þessu tilliti er jafnað til auglýsinga, svo sem af kostun einstakra dagskrárliða, og fjarsölu. Lengi vel hafði Ríkisútvarpið einnig tekjur af aðflutningsgjöldum af útvarpsviðtækjum og hlutum í þau, en sá tekjustofn var felldur niður með 3. gr. laga nr. 144/1995.

Allt frá upphafi sjónvarpsreksturs á árinu 1966 hafa verið leyfðar auglýsingar í sjónvarpi Ríkisútvarpsins og stofnunin haft af þeim tekjur. Sú ráðstöfun hefur ætíð verið nokkuð umdeild. Í upphafi var hún gagnrýnd af dagblöðunum sem töldu með þessu vegið að tekjuöflunarmöguleikum sínum. Á síðari árum hefur gagnrýnin einkum komið frá keppinautum á sjónvarpsmarkaði sem einnig hafa gagnrýnt lögbundið afnotagjald til Ríkisútvarpsins. Í skýrslu starfshóps um endurskoðun á útvarpslögum frá 1996 kom fram sú tillaga meiri hluta starfshópsins að Ríkisútvarpið hyrfi alveg af auglýsingamarkaði. Var augljóslega á því byggt í skýrslunni, að því er sjónvarpsstöðvar varðar, að í vændum væri mikil samkeppni milli einkarekinna sjónvarpsstöðva. Sú hefur hins vegar ekki orðið raunin.

Ef sjónvarp Ríkisútvarpsins hyrfi af auglýsingamarkaði við núverandi aðstæður yrði í reynd engin samkeppni um auglýsingaframboð í sjónvarpi. Það yrðu nánast tveir aðilar sem eftir yrðu á auglýsingamarkaði í sjónvarpi (365 ehf. með Stöð 2 og Sýn annars vegar og Íslenska sjónvarpsfélagið hf. með Skjá einn hins vegar). Hver sem þróunin kann að verða í framtíðinni þykir ekki rétt að leggja það til nú að hætt verði auglýsingum í sjónvarpi Ríkisútvarpsins.

Önnur sjónarmið koma hins vegar til álita um auglýsingar í hljóðvarpi en eiga við um auglýsingar í sjónvarpi. Á hljóðvarpssviðinu er veruleg samkeppni, en hún er hins vegar að mestu leyti bundin við þéttbýlissvæði. Hljóðvarpsstöðvum hefur yfirleitt ekki tekist að byggja upp dreifikerfi sín þannig að þær nái til landsins alls, trúlega vegna þess að auglýsingatekjur þeirra hafa ekki leyft slíkar fjárfestingar. Í þessu frumvarpi er ekki gerð tillaga um að Ríkisútvarpinu hf. verði bannað að afla tekna með auglýsingum í hljóðvarpi. Kemur þar fyrst og fremst tvennt til. Í fyrsta lagi þarf að taka slíka ákvörðun með góðum fyrirvara svo að þeir aðilar, sem fyrir eru á markaðnum, og aðilar, sem við breyttar aðstæður gætu haft hug á að fara inn á markaðinn, hafi nægan tíma til þess að laga sig að nýju umhverfi. Í öðru lagi

hefur hljóðvarp Ríkisútvarpsins svo mikla útbreiðslu að ótækt þykir að svipta viðskiptalífið og allan almenning svo öflugum auglýsingamiðli án þess að gerðar hafi verið aðrar ráðstafanir sem líklegar séu til þess að bæta upp þann missi – og þá með það einnig í huga að búið verði í haginn fyrir samkeppni á þessum markaði. Eins og málum er nú háttað verður naumast hjá því komist að líta á auglýsingaþjónustu í hljóðvarpi Ríkisútvarpsins sem þátt í opinberu þjónustuhlutverki þess. Þykir af framangreindum ástæðum ekki fært að leggja það til nú að auglýsingum verði hætt í hljóðvarpi Ríkisútvarpsins.

Afnotagjald Ríkisútvarpsins hefur einnig verið umdeildur tekjustofn. Þeir sem andvígir eru opinberum útvarpsrekstri hafa andmælt gjaldinu sem gjaldtöku fyrir þjónustu sem þeir óski ekki eftir. Er sú röksemd skiljanleg þegar litið er á hana frá sjónarhóli þeirra sem telja ekki þörf fyrir það að ríkið standi að rekstri fjölmiðla. Einnig hafa ýmsir þeir sem aðhyllast eða geta sætt sig við útvarpsrekstur ríkisins látið í ljós efasemdir um að innheimta afnotagjalds sé eðlilegasta leiðin til tekjuöflunar fyrir Ríkisútvarpið. Starfshópur sá um endurskoðun á útvarpslögum, sem fyrr er nefndur, lagði t.d. til að afnotagjaldakerfi og innheimtukerfi Ríkisútvarpsins í núverandi mynd yrði lagt niður, enda væri sú skipan í senn þunglamaleg, kostnaðarsöm og óskilvirk. Lagði starfshópurinn til að Ríkisútvarpinu yrðu fengnar tekjur með nefskatti, innheimtum af landsmönnum öllum eldri en sextán ára og af öllum lögaðilum í landinu. Til vara lagði starfshópurinn til að Ríkisútvarpið yrði flutt frá B-hluta og yfir á A-hluta ríkisreiknings þannig að rekstur stofnunarinnar byggðist á framlagi fjárveitingavaldsins samkvæmt samþykkt fjárlaga hverju sinni.

Við samningu frumvarps þessa hefur fjármögnun á rekstri Ríkisútvarpsins komið til nýrrar skoðunar. Er það niðurstaða ráðuneytisins að leggja til að fjármögnun í formi afnotagjalds verði felld niður frá 1. janúar 2008, en í þess stað komi sérstakt gjald sem leggst á skattskylda einstaklinga og lögaðila, sbr. 1. og 2. gr. laga nr. 90/2003, sbr. 12. gr. frumvarpsins. Þessi niðurstaða styðst aðallega við þrenns konar rök. Í fyrsta lagi hefur þessi leið í för með sér sparnað þar sem sérstakur kostnaður við innheimtu afnotagjalds fellur niður. Í öðru lagi fylgir sá annmarki núverandi fyrirkomulagi að allir þeir sem gerast áskrifendur að einkarekinni sjónvarpsstöð og kaupa sér sjónvarpstæki til þess að njóta þjónustu hennar verða sjálfkrafa greiðendur afnotagjalda til Ríkisútvarpsins þar sem greiðsla afnotagjaldsins er bundin við eign á viðtæki. Með því að afnema tengsl viðtækjæignar við greiðslu til Ríkisútvarpsins eru hin neikvæðu áhrif á viðskipti sjónvarpsnotenda við einkaaðila upprætt að þessu leyti. Í þriðja lagi leiðir breytingin til þess að kostnaður hinna tekjulægstu einstaklinga við að njóta útvarps í almannapágu fellur niður. Alls leggst gjaldið á um 160.000 einstaklinga á aldursbilinu 16–70 ára og um 22.000 lögaðila. Gjaldið lýtur sömu lögumálum og sérstakt gjald sem lagt er á samkvæmt lögum um málefni aldraðra til tekjuöflunar fyrir Framkvæmdasjóð aldraðra. Tekjutenging gjaldsins þýðir að tekjulausir eða tekjulágir einstaklingar greiða ekkert gjald, sbr. lög nr. 125/1999.

Á árinu 2004 námu afnotagjöld tæplega 2,4 milljarði króna af tæplega 3,4 milljarða króna rekstrartekjum Ríkisútvarpsins, eða rúmlega 70% af rekstrartekjum. Var hlutur afnotagjalda af rekstrartekjum Ríkisútvarpsins á árinu 2004 lítið eitt hærri en á árinu 2003. Aðrar tekjur Ríkisútvarpsins á árinu 2004 (auglýsingatekjur, kostunartekjur og ýmsar tekjur) námu um 988 milljónum króna.

5. Yfirlit yfir rekstrarform ríkisfjölmiðla annars staðar á Norðurlöndum, í Stóra Bretlandi, Hollandi og Austurríki.

Danmarks Radio (DR), Danmörku.

Danmarks Radio er fjárhagslega sjálfstæð ríkisstofnun sem hefur megintekjur sínar af afnotagjöldum (skylduáskrift) en fær engar auglýsingatekjur. Upphæð afnotagjalds er ákvörðuð af danska þinginu til fjögurra ára í senn. Í stjórn DR sitja 10 manns sem valdir eru til fjögurra ára í senn, þar með talinn formaðurinn sem er tilnefndur af menntamálaráðherra, þrír eru skipaðir af menntamálaráðherra, sex kosnir af þinginu og einn ráðsmaður er fulltrúi starfsmanna stofnunarinnar. Útvarpsráð ber ábyrgð á dagskránni og að útvarpslögum sé framfylgt. Ráðið setur leiðbeinandi reglur um starfssemi DR og ræður útvarpsstjóra og aðra fulltrúa í framkvæmdastjórn sem annast daglega stjórn.

Norsk Rikskringkasting AS (NRK), Noregi.

Norska ríkisútvarpinu var með lögum frá 1996 breytt í hlutafélag með takmarkaða ábyrgð. Hlutafélagið um NRK, sem er að fullu í eigu norska ríkisins, er stofnað samkvæmt sérákvæði í norskum hlutafélagalögum um hlutafélög í eigu ríkisins. Samkvæmt norskum hlutafélagalögum er heimilt að stofna hlutafélög með takmarkaðri ábyrgð sem eru að öllu leyti í eigu norska ríkisins. Að öðru leyti gilda almenn ákvæði hlutafélagalaga um slík ríkishlutafélög, þ.m.t. NRK. Útvarpsráð NRK er skipað níu mönnum, þar af þremur fulltrúum starfsmanna. Það hefur engin afskipti af daglegum rekstri. Formaður, varaformaður og fjórir ráðsmenn eru valdir á aðalfundi NRK. Ráðið skipar útvarpsstjóra sem jafnframt er framkvæmdastjóri. Útvarpsráðið gerir tillögur að stefnu til að leggja fyrir aðalfund um rekstur NRK og dótturfélaga þess, auk tillagna um fjárhæð afnotagjalds. Fulltrúar menningarmálaráðuneytisins og norska þingsins sækja aðalfund NRK. Ráðuneytið fer með löggjöf um útvarpsmál, reglugerðir og innheimtu útvarpsgjalds. NRK fær tekjur sínar af afnotagjöldum (skylduáskrift) og eru auglýsingar bannaðar. Ýmiss konar kostun á tilteknu efni er leyfileg.

Sveriges Radio/Television/Utbildingsradion (SR), Svíþjóð.

Frá árinu 1994 er almannaútvarpi í Svíþjóð skipt í þrjú hlutafélög með takmarkaða ábyrgð (Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB og Utbildningsradion AB) og fer eignarhaldsfélag/sjálfsseignarstofnun (Förvaltningsstiftelsen) með eignarhald og yfirstjórn þeirra allra. Ríkisstjórnin skipar 11 manna stjórn Förvaltningsstiftelsen að fengnum tilnefningum þingflokka; formaður er skipaður til fjögurra ára en aðrir stjórnarmenn til 8 ára. Stjórnarmenn eru þó ekki allir skipaðir frá sama tíma heldur er helmingi stjórnar skipt út í kjölfar þingkosninga til að tryggja að kosningaúrslit endurspegli ekki stjórnarskipan á hverjum tíma. Eignarhaldsfélagið skiptir sér ekki af innra skipulagi útvarpsfyrirtækjanna heldur hafa þau hvert um sig eigin stjórn. Svo dæmi sé tekið er stjórn sænska ríkisútvarpsins (Sveriges Radio) skipuð 14 einstaklingum og útvarpsstjóri á einnig sæti í stjórn fyrirtækisins. Tveir stjórnarmenn eru skipaðir af ríkisstjórninni, sex af aðalfundi (bolagsstamma) og fjórir af fulltrúum samtaka starfsmanna (bladamannafélagi o.s.frv.). Almenn hefur fyrirtækið mikið sjálfstæði frá stjórnvöldum en almannaþjónustuhlutverk fyrirtækisins er ítarlega skilgreint og reglulega skilað inn ítarlegum greinargerðum um hvernig gengur að uppfylla það. Í stjórn Sveriges Television sitja sjö einstaklingar, fimm skipaðir af aðalfundi en tveir (þar af formaður) af ríkisstjórn. Fjölmiðlar í eigu sænska ríkisins eru fjármagnaðir með afnotagjöldum og eru auglýsingar bannaðar. Kostun á ýmiss konar efni, t.d. íþróttaviðburðum, er leyfileg.

Rundradion AB (YLE), Finnlandi.

Finnska ríkisútvarpið, YLE, er hlutafélag með takmarkaða ábyrgð. Finnska ríkið á 99,98% hlut í félaginu, en aðrir hluthafar eru u.þ.b. 60 talsins. Eru aðrir hluthafar að mestu leyti fyrirtæki og samtök, t.d. fjölmiðlar, bankar o.fl. Ástæðan er sú að YLE var upphaflega stofnað árið 1926 sem hlutafélag í eigu einkaaðila. Árið 1934 varð sú breyting á félaginu að ríkið réði ferðinni, þ.e. ríkið skyldi ávallt eiga a.m.k. 90% hlut í félaginu. Með finnsku útvarpslögum, sem tóku gildi 1. janúar 1994, er ákvæði þess efnis að ríkið skuli ætíð eiga a.m.k. 70% hlut í félaginu. Þess má geta að aðrir hluthafar en ríkið munu allir vera úr hópi upprunalegra eigenda YLE. Æðsta stjórn YLE er 21 manns framkvæmdaráð sem finnska þingið velur í kjölfar þingkosninga. Þann 1. janúar 2006 verða gerðar þær breytingar að framkvæmdaráðið ræður sjálfstæða sjö manna stjórn og mega stjórnarmenn hvorki sitja í framkvæmdaráðinu né vera yfirmenn innan stofnunarinnar. Þessi nýja sjálfstæða stjórn mun velja útvarpsstjóra og framkvæmdastjóra YLE, samþykkja rekstraráætlanir o.fl. Framkvæmdaráðið tekur ákvarðanir um stefnumótun í fjármálum og starfsemi, sem og ákvarðanir um hvort draga skuli úr tilteknum þáttum starfseminnar, auka við þá eða ráðast skuli í verulegar skipulagsbreytingar. Finnska útvarpið er fjármagnað með afnotagjöldum og eru auglýsingar bannaðar.

British Broadcasting Corporation (BBC), Bretlandi.

Tilvist og rekstrarform British Broadcasting Corporation (BBC) byggist á konunglegum sáttmála (e. Royal Charter) frá árinu 1926 og hefur það haldið þeirri stöðu til dagsins í dag.

Að enskum rétti getur drottningin heimilað stofnun fyrirtækis um tiltekinn tíma með konunglegum sáttmála samkvæmt tillögu ráðgjafarnefndar konungdæmisins (e. Privy Council) en slíkt fyrirkomulag rekur sögu sína allt til 13. aldar. Upprunalegur tilgangur Royal Charter var stofnun fyrirtækja, þ.m.t. stofnun borga og bæja, þar sem tilgangur og réttindi fyrirtækjanna voru skilgreind. Nú á dögum eru hinir konunglegu sáttmálar einkum ætlaðir fyrir stofnun fyrirtækja sem starfa í almannáþágu. Sáttmálinn um BBC hefur reglugerðarígildi og rennur út árið 2006. Vegna þessa er ljóst að ekki þarf að breyta lögum til að breyta rekstrarformi BBC. Að íslenskum rétti verður réttarstöðu BBC einna helst líkt við sjálfseignarstofnun í atvinnurekstri samkvæmt lögum nr. 33/1999. Í því felst m.a. að stofnunin ber ein fjárhagslega ábyrgð á skuldbindingum sínum. Talið er að breytinga sé að vænta við endurskoðun sáttmálans um BBC á næsta ári, einkum í ljósi aukinnar áherslu á þátttöku í samkeppnisrekstri, auk kröfu framkvæmdastjórnar ESB um aðskilnað samkeppnisþátta í starfsemi BBC frá opinberum þjónustuskuldum sem kostaðar eru af leyfisgjaldi (e. TV License). Samningur BBC við bresk stjórnvöld tryggir stofnuninni tekjur af innheimtu leyfisgjalds. Skylduáskrift er að leyfisgjaldinu en auk þess felast tekjur BBC í auglýsingatekjum sem aflað er utan Bretlands og tekjum fyrir ýmiss konar afleidda starfsemi í dótturfyrirtækjum stofnunarinnar. Framkvæmdastjórn BBC telur níu framkvæmdastjóra, auk forstjóra sem er formaður framkvæmdastjórnar. Framkvæmdastjórnin ber ábyrgð gagnvart svonefndu tólf manna stjórnendaráði (e. Board of Governors). Hlutverk þeirra er að fylgjast með starfsemi stofnunarinnar og tryggja sjálfstæði hennar. Stjórnarmenn eru skipaðir af drotningu í samráði við ráðherra ríkisstjórnarinnar. Stjórnendaráð BBC ræður forstjóra og aðra framkvæmdastjóra og ákvarðar laun þeirra. BBC rekur fjölmörg dótturfélög sem mörg eru í samkeppni við einkarekna fjölmiðla á sviði ljósvakamiðla, fréttapjónustu og ýmiss konar útgáfu. Dótturfélögin eru flest hlutafélög með takmarkaðri ábyrgð.

Nederlandse Omroep Stichting (NOS), Hollandi.

Í Hollandi eru nokkrar rekstrareiningar sem falla undir stofnunina Nederlandse Omroep Stichting (NOS). Ólíkar rekstrareiningar sem heyra undir stofnunina eru t.d. sjónvarpsstöðvarnar NL1, NL2, NL3 og fimm útvarpsrásir. NOS sendir sjálft út fréttir og íþróttir. NOS er með tíu ára leyfi sem gefið er út með konunglegri tilskipun í tengslum við hollensku fjölmiðlalögin. Í stjórn NOS eru 13 stjórnarmenn sem skipa þriggja manna framkvæmdastjórn með samþykki ráðherra til fimm ára. Í framkvæmdastjórn mega ekki sitja stjórnarmenn NOS. Framkvæmdastjórnin ber ábyrgð á daglegum rekstri stofnunarinnar auk dagskrárstefnu NOS. Ríkisstjórnin skipar formann stjórnar. Ráðherra skipar hluta stjórnarinnar og skipa rekstrareiningarnar sem heyra undir NOS sína stjórnarmenn. Stjórnin samþykkir ársreikninga stofnunarinnar og tekur meiri háttar ákvarðanir um stefnu NOS í samræmi við tillögur framkvæmdastjórnarinnar. NOS fær tekjur sínar annars vegar í fjárlögum hollenska ríkisins og hins vegar með auglýsingatekjum.

Österreichischer Rundfunk (ORF), Austurríki.

Austurríska ríkisútvarpið, ORF, er skipulagt sem stofnun. Í stjórninni (þ. Stiftungsrat) eru 35 stjórnarmenn sem valdir eru til fjögurra ára í senn. Sex stjórnarmenn eru valdir í hlutfalli við stærð flokkanna á austurríska þinginu. Níu eru valdir af héraðsstjórnnum (þ. länder) Austurríkis. Níu eru valdir af ríkisstjórninni, sex af dagskráráði ORF og fimm eru starfsmenn stofnunarinnar. Stjórnmalámennt eða starfsmenn stjórnmaláflakka mega ekki vera í stjórn ORF. Stjórnarmenn mega heldur ekki vera starfsmenn stofnunarinnar nema þeir fimm sem valdir eru frá ORF. Sérstakar kröfur eru gerðar til stjórnarmanna um þekkingu á ólíkum sviðum, t.d. á austurrísku og alþjóðlegu fjölmiðlaumhverfi, hagfræði, vísindum, menningu o.fl. Stjórnin ræður framkvæmdastjóra stofnunarinnar til fimm ára. Framkvæmdastjórnin sér um allan daglegan rekstur, en stjórnin er ábyrg fyrir dagskrá ORF. Austurríska ríkisútvarpið skilar skýrslu um það hvernig hún uppfyllir almannaþjónustukröfuna til austurríska þingsins. Österreichischer Rundfunk er fjármagnað með afnotagjöldum og auglýsingatekjum.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1.

Í þessari grein er fjallað um eignaraðild að Ríkisútvarpinu hf. Hefur verið gerð grein fyrir efni 1. gr. í almennu athugasemdunum að framan. Grein þessi felur í sér undantekningu frá þeirri almennu reglu laga nr. 2/1995, um hlutafélög, að hluthafar í hlutafélögum skuli vera tveir hið fæsta. Í þessu hlutafélagi er aðeins einn hluthafi. Mörg fordæmi eru fyrir því að þessi leið sé farin. Þá er einnig gert ráð fyrir því í ákvæðinu að sala félagsins sé bönnuð og eins sala á hluta þess. Í því felst að óheimilt er t.d. að selja dótturfélag sem hefði verið stofnað og yfirtekið hluta af starfsemi hlutafélagsins. Ríkisútvarpinu hf. er hins vegar frjálst að stofna dótturfélög um ákveðna hluta starfseminnar en er óheimilt að selja þau, til þess þarf nýja sjálfstæða lagasetningu. Ef til sölu ætti að koma dugir því ekki að afla einungis heimildar í fjárlögum.

Um 2. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.

Um 3. gr.

Í þessari grein er lýst hlutverki Ríkisútvarpsins hf. Í 1. mgr. kemur fram það meginhlutverk félagsins að reka hvers konar útvarpsþjónustu í almannabágu. Áður hefur verið að því vikið hvað felst í skilgreiningunni á útvarpsþjónustu í almannabágu. Er stundum í þessu sambandi talað um útvarp með opinbert þjónustuhlutverk, en í báðum tilvikum er vísað til þess sama og þegar á ensku er talað um „public service broadcasting“. Þess háttar útvarpsstöðvar eiga ekki einungis að taka mið af fjárhagslegum ávinningi í rekstri sínum heldur sinna t.d. ýmiss konar menningarlegri starfsemi, rækta þjóðlegan menningararf o.s.frv., sem ekki er víst að útvarpsstöðvar, sem eingöngu eru reknar með viðskiptaleg sjónarmið í huga, telji sér skylt eða fært að sinna með sama hætti. Að vísu er það svo að víða hafa mörkin milli útvarpsstöðva í almannabágu og útvarps, þar sem viðskiptahagsmunir ráða ferðinni, dofnað mjög þar sem útvarpsstöðvar í almannabágu flytja að stórum hluta efni sem mjög svipar til efnis annarra útvarpsstöðva, svo sem skemmtiefni af ýmsu tagi. Eftir sem áður eru gerðar meiri kröfur til útvarpsstöðva í almannabágu um flutning efnis af alvarlegra tagi, sem og til meiri varkárni í fréttáflutningi, kynningu allra sjónarmiða í þjóðfélagsmálum er almenning varða miklu o.s.frv. Annars vísast til þess hluta í almennu athugasemdunum að framan þar sem almennt var fjallað um útvarpsþjónustu í almannabágu.

Þá er í þessari grein, sem fjallar auk framangreinds um hlutverk Ríkisútvarpsins hf., fjallað um þær skyldur félagsins sem leiðir af því hlutverki þess að það reki útvarpsþjónustu í almannabágu.

Talið er rétt að skilgreina skyldur Ríkisútvarpsins hf. nokkru nákvæmar en gert er í gildandi lögum um Ríkisútvarpið, sbr. einkum 3.–5. gr. laganna. Í stórum dráttum má segja að fylgt sé nokkuð hefðbundinni skilgreiningu á skyldum útvarps í almannabágu: að flutt sé vandað og fjölbreytt dagskrárefni sem nái til allra landsmanna, lýðræðislegar grundvallarreglur og mannréttindi séu virt, lögð sé rækt við þjóðleg gildi, efnisval sé miðað við þarfir sem flestra þjóðfélagsþópa, gætt sé óhlutdrægni, stutt sé við ýmiss konar menningarstarfsemi, haldið sé uppi nauðsynlegri öryggisþjónustu og starfsemin sé innt af hendi með sem fullkomnustum tæknibúnaði.

Skal nú vikið að einstökum ákvæðum greinarinnar.

Ákvæði 1. tölul. er í samræmi við 1. mgr. 3. gr. núgildandi laga.

Ákvæði 3. tölul. er að formi til nýtt ákvæði og lýsir með almennum orðum skyldu Ríkisútvarpsins hf. til þess að standa að gerð og dreifingu fjölbreytts og vandaðs dagskrárefnis fyrir sjónvarp og hljóðvarp með tæknilega fullkomnum aðferðum.

Ákvæði 2. og 4.–9. tölul. eru sama efnis og ákvæði 2.–3. mgr. 3. gr. gildandi laga, en orðalagsbreytingar eru sums staðar gerðar. Ákvæði fyrri málsliðar 2. tölul. er í flestum meginatriðum samhljóða 1. mgr. 4. gr. núgildandi laga. Í ákvæðinu er mælt fyrir um skyldu félagsins til að senda út til alls landsins en sú breyting lögð til að miða við a.m.k. eina hljóðvarps og sjónvarpsdagskrá í stað tveggja árið um kring. Síðan er tekið fram um skyldu félagsins til þess að birta hluta efnis síns með videigandi hætti í öðrum miðlum, þ.m.t. á netinu. Þá er í 8. tölul. tekin berum orðum fram skylda félagsins til þess að flytja efni á sviði íþróttar og annars tómstundastarfs, en slíkt efni er sérstaklega þýðingarmikið fyrir ungt fólk.

Í 9. tölul. er tekið upp ákvæði fyrri málsliðar 4. mgr. 3. gr. gildandi laga um skyldu til að miða útvarpsefni við fjölbreytni íslensks þjóðlífs. Síðan er bætt við ákvæði um skyldu félagsins til þess m.a. að sinna eðlilegum þörfum minnihlutahópa, en slíkar skyldur verða æ fyrirferðarmeiri í nútímaþjóðfélagi. Sem dæmi um skyldu Ríkisútvarpsins í þessu efni má nefna dóm Hæstaréttar frá 6. maí 1999 í málinu nr. 151/1999: Berglind Stefánsdóttir og Félag

heyrnarlausra gegn Ríkisútvarpinu. Í máli þessu var um það deilt hvort Ríkisútvarpinu væri skylt að láta túlka á táknumáli framboðsræður í sjónvarpinu kvöldið fyrir kosningar, um leið og þær færu fram, eða hvort Ríkisútvarpinu væri heimilt að sinna þörfum heyrnarlausra með öðrum aðferðum sem það hugðist beita. Hæstiréttur benti á að það væri óaðskiljanlegur þáttur kosningarréttar, sem verndaður væri í III. kafla stjórnarskrárinnar, nr. 33/1944 og 3. gr. I. viðauka mannréttindasáttmála Evrópu, að sá sem réttarins nyti hefði tækifæri til að kynna sér þau atriði sem kosið væri um. Ljóst þótti að það sé í samræmi við lögákveðið hlutverk Ríkisútvarpsins skv. 15. gr. útvarpslaga, nr. 68/1985, (nú 3. gr. laga um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000) að það kynni frambjóðendur og stefnumál þeirra fyrir kosningar til Alþingis. Bæri Ríkisútvarpinu ótvírætt að gæta jafnræðis þegar það sinnti þessu hlutverki sínu og lyti sú skylda ekki aðeins að frambjóðendum og þeim stjórn málaöflum sem í hlut ættu heldur einnig að þeim sem útsendingum væri beint til. Ætti því Ríkisútvarpið að haga gerð og útsendingu framboðsumræðna þannig að aðgengilegt væri heyrnarlausum, sbr. einnig 7. gr. laga nr. 59/1992, um málefni fatlaðra. Þótt játa bæri Ríkisútvarpinu verulegu svigrúmi við tilhögun dagskrár og útsendinga yrðu þær ákvarðanir, sem röskuðu þeim skyldum og réttindum sem mælt væri fyrir um í 15. gr. útvarpslaga (nú 3. gr. laga um Ríkisútvarpið) og 7. gr. laga um málefni fatlaðra, að styðjast við gild málefnaleg rök. Þótti Ríkisútvarpið ekki hafa fært fram nægilega gild og málefnaleg rök til að réttlæta þá mismunun sem fólst í ákvörðun þess, en fyrir lá að tæknilega var vel framkvæmanlegt að hafa þann háttinn á sem krafist var. Einnig var litið til þess að skammur tími var á milli útsendingar og upphafs kjörfundar. Þóttu áfrýjendur eiga rétt á því að kröfur þeirra yrðu teknar til greina við þessar aðstæður. Tilvik það sem um ræðir í máli þessu er vissulega sérstakt. Það getur hins vegar vel orðið til leiðbeiningar í öðrum málum þó að sjálfsögðu verði að meta hvert mál fyrir sig, þar á meðal það hvað teljist vera eðlilegar þarfir.

10. tölul. kemur í stað 6. mgr. 4. gr. laga um Ríkisútvarpið. Efnislega eru þrjár breytingar gerðar. Hin fyrsta er sú að í stað orðalagsins að Ríkisútvarpið skuli „stefna að því“ að koma upp aðstöðu til dagskrárgerðar og útvarps utan höfuðborgarsvæðisins er skyldan gerð ótvíræð. Önnur er sú að komið skal upp víðar um landið aðstöðu til útvarps, þ.e. bæði sjónvarps og hljóðvarps, en ekki einungis hljóðvarps, eins og orðað er í gildandi lögum. Þriðja breytingin, sem lögð er til, er á þá leið að þeirri starfsemi, sem um ræðir í greininni, skuli komið upp utan höfuðborgarsvæðisins, en ekki í hverju kjördæmi, og er þessi tillaga gerð sérstaklega með hliðsjón af örri tækniþróun á sviði útvarps og að ekki þurfi að setja upp aðstöðu til dagskrárgerðar í hverjum landsfjórðungi.

Ákvæði 11. tölul. um skyldu Ríkisútvarpsins hf. til þess að halda uppi nauðsynlegri öryggisþjónustu á sviði útvarps er að formi til nýtt. Þetta hefur þó verið viðurkennt eitt meginhlutverk Ríkisútvarpsins og felst í raun og veru, a.m.k. að verulegum hluta, í 13. gr. útvarpslaga.

Í 12. tölul., sem er nýtt ákvæði, er mælt fyrir um skyldu félagsins til þess að koma sér upp þeim eignum, föstum og lausum, sem nauðsynlegar eru fyrir starfsemi þess.

Í 13. tölul. er fjallað um skyldu félagsins til þess að gera aðgengilegt í öðru formi en sem útvarpsefni ýmislegt efni sem talið er að geti haft varanlegt gildi og sé því í samræmi við tilgang félagsins.

Ákvæði 14. tölul. er í meginatriðum sama efnis og ákvæði 5. gr. laga um Ríkisútvarpið sem fjallar um varðveislu frumflutts dagskrárefnis. Þó er breytt orðalagi síðari málsliðar greinarinnar og nú gert ráð fyrir að það sé ekki einungis heimilt heldur skylt að hafa slíkt efni

til sölu eða leigu, en jafnframt tekið fram að það sé valið efni en ekki allt efni sem með þessum hætti verði gert almenningi aðgengilegt.

Um 4. gr.

Ákvæði 4. gr. er nýmæli. Í greininni er mælt fyrir um heimild til handa Ríkisútvarpinu hf. til þess að standa að annarri starfsemi sem tengist aðalstarfsemi fyrirtækisins. Getur félagið gert þetta hvort sem er innan eigin vébanda eða með því að standa að öðrum fyrirtækjum í þessu skyni sem félagið á eitt eða með öðrum aðilum. Undir ákvæði þessarar greinar fellur m.a. hvers konar nýsköpunarstarf sem ekki fellur undir skilgreiningu 3. gr. um útvarp í almannabágu. Þótt aðalstarfsemi Ríkisútvarpsins hf. sé útvarp í almannabágu er sú krafa í vaxandi mæli gerð til fyrirtækja, sem reka útvarp af því tagi, að þau séu sem best rekin, veiti öðrum útvarpsstöðvum á markaðnum samkeppni og aðhald og skili jafnvel hagnaði. Þess vegna er nauðsynlegt að veita Ríkisútvarpinu hf. heimild til að reka starfsemi sem ekki fellur undir skilgreiningu 3. gr. en með fjárhagslegum aðskilnaði frá hinni hefðbundnu starfsemi Ríkisútvarpsins hf., sbr. 5. gr. Segja má að Ríkisútvarpið hafi nú þegar stigið fyrstu skrefin á þeirri braut sem hér er mörkuð með þeirri þjónustu sem það hefur tekið upp á heimasíðunni www.ruv.is

Um 5. gr.

Um þessa grein vísast til 3. kafla í almennum athugasemdum. Í greininni felst það nýmæli að krafist er fjárhagslegs aðskilnaðar milli starfsemi sem fellur undir skilgreiningu 3. gr. um útvarp í almannabágu og allrar annarrar starfsemi þar á meðal starfsemi sem telst til samkeppnisrekstrar. Nánri umfjöllun um efni þessarar greinar er að finna í almennum athugasemdum, einkum 1. og 3. kafla.

Um 6. gr.

Í 6. gr. frumvarpsins er tekið upp óbreytt efni 5. mgr. 3. gr. laga um Ríkisútvarpið þess efnis að efni á erlendu máli, sem sýnt er í sjónvarpsdagskrá Ríkisútvarpsins hf., skuli jafnan fylgja íslenskt tal eða texti á íslensku eftir því sem við á hverju sinni, og önnur atriði tengd þessu fyrirmæli. Þessi áskilnaður er í samræmi við núgildandi ákvæði útvarpslaga, nr. 53/2000. Ákvæðið þarfnast ekki skýringa að öðru leyti.

Um 7. gr.

Í þessari grein eru tekin saman ákvæði um samvinnu Ríkisútvarpsins við aðra aðila um dagskrárgerð og útsendingar (1. mgr.) og heimild til þess að leigja öðrum aðilum afnot af tækjabúnaði sínum til útsendingar (2. mgr.). Heimild til hvors tveggja er nú í lögum um Ríkisútvarpið (5. mgr. 4. gr.), en samkvæmt orðalagi 1. mgr. skal lögð aukin áhersla á samvinnu við aðra aðila um dagskrárgerð og útsendingar. Að öðru leyti er ákvæði 1. mgr. samhljóða 5. mgr. 4. gr. laga um Ríkisútvarpið og ákvæði 2. mgr. er samhljóða fyrri málslíð 8. mgr. sömu greinar.

Um III. kafla.

Í þessum kafla frumvarpsins er mælt fyrir um stjórnskipulag Ríkisútvarpsins hf.

Samkvæmt 8. gr. fer menntamálaráðherra með eignarhlut ríkisins í félaginu. Hann kýs stjórn félagsins í samræmi við hlutbundna kosningu Alþingis. Félagsfundir fara með æðsta

vald í málefnum félagsins. Stjórn þess fer með málefni félagsins á milli félagsfunda. Stjórnin skal skipuð fimm mönnum og jafnmörgum til vara, sbr. 1. mgr. 9. gr.

Undir stjórn félagsins heyrir útvarpsstjóri, sem ráðinn er af stjórninni, og er hann æðsti yfirmaður alls daglegs rekstrar á vegum félagsins, jafnt á sviði framkvæmdastjórnar sem á sviði dagskrárgerðar, sbr. 1. mgr. 11. gr. Útvarpsstjóri ræður aðra starfsmenn félagsins og skiptir með þeim verkum í samræmi við skipurit félagsins sem stjórn félagsins ákveður, sbr. 2. mgr. 11. gr

Um 8. gr.

Greinin þarfnast ekki frekari skýringa en fram eru komnar í athugasemdum um þennan kafla frumvarpsins og í 2. kafla í hinum almennu athugasemdum.

Um 9. gr.

Í þessari grein er leitast við að treysta sjálfstæði stjórnar félagsins með tvennum hætti. Þannig miðar 1. mgr. að því að treysta sjálfstæði stjórnarinnar gagnvart framkvæmdarvaldinu, en 2. mgr. leitast m.a. við að treysta sjálfstæði gagnvart öðrum fjölmiðlafyrirtækjum eða fjölmiðlatengdum fyrirtækjum.

Í ákvæðinu er gert er ráð fyrir því að stjórn félagsins verði kosin á aðalfundi sem haldinn skuli í síðasta lagi fyrir lok maímánaðar ár hvert. Alþingi skal fyrir þann tíma hafa kosið menn til setu í stjórninni.

Hvað varðar 2. másl. 2. mgr. er hér í raun um hæfisreglu að ræða sem tengd er almennum neikvæðum hæfisreglum hvað varðar stjórnarsetu. Þannig verður almennt að telja að einstaklingar, sem beint eða óbeint inna af hendi störf, taka við greiðslum eða hafa hagsmuna að gæta í öðrum fjölmiðlafyrirtækjum eða fjölmiðlatengdum fyrirtækjum en Ríkisútvarpinu hf., geti ekki gætt hagsmuna félagsins hvað varðar skyldur þess til útvarps í almannabágu.

Um 10. gr.

Í 1. mgr. greinarinnar er lýst starfssviði stjórnar Ríkisútvarpsins hf. í meginatriðum. Meðal annars er í 1. mgr. nefnt að ráða útvarpsstjóra og veita honum lausn frá störfum, ákveða laun hans og önnur starfskjör, að taka allar meiri háttar ákvarðanir um rekstur félagsins, sem ekki falla undir daglegan rekstur, að samþykkja fjárhagsáætlun fyrir hvert starfsár o.s.frv., og annast önnur verkefni eins og ákveðið verður í samþykktum félagsins, sbr. lög nr. 2/1995. Þá er enn fremur lögð sú skylda á stjórn félagsins að skila til aðalfundur greinargerð um það hvernig tekist hefur að uppfylla lögbundnar skyldur félagsins um útvarp í almannabágu.

Í 2. mgr. er svo heimilað að skilgreina nánar starfssvið stjórnarinnar í samþykktum félagsins. Þannig er ekki mælt með tæmandi hætti fyrir um starfssvið stjórnar heldur er gert ráð fyrir að því verði gerð nánari skil í samþykktum.

Um 11. gr.

Hér eru fyrirmæli um útvarpsstjóra og starfssvið hans. Í því sem mestu skiptir er starfssvið útvarpsstjóra óbreytt frá gildandi lögum. Hann er framkvæmdastjóri félagsins og gilda um þann hluta almennar reglur um störf framkvæmdastjóra. Auk þess er útvarpsstjóri æðsti yfirmaður allrar dagskrárgerðar á vegum Ríkisútvarpsins hf. Í stórum dráttum er ákvæði 1. mgr. 11. gr. í samræmi við gildandi lög, sbr. 1. og 2. mgr. 6. gr. laga um Ríkisútvarpið. Þó er sjálfstæði útvarpsstjóra og starfsmanna Ríkisútvarpsins hf. yfirleitt aukið í sambandi við dag-

skrárgerð þar sem útvarpsráð er lagt niður og þar með hætt afskiptum þess af útvarpsefni, sbr. nú 8. gr. laga um Ríkisútvarpið.

Í 2. mgr. er tekið fram að útvarpsstjóri ráði aðra starfsmenn Ríkisútvarpsins hf. Er hér um að ræða verulega breytingu frá núverandi fyrirkomulagi, sbr. 6. mgr. 9. gr. laga um Ríkisútvarpið þar sem segir að framkvæmastjórar deilda, sbr. 4. mgr. 9. gr., séu ráðnir af menntamálaráðherra að fengnum tillögum útvarpsstjóra og útvarpsráðs, og útvarpsstjóri ráði starfsfólk dagskrár að fengnum tillögum útvarpsráðs. Skv. 2. mgr. á útvarpsstjóri að vera algjörlega sjálfstæður í ráðningum starfsmanna félagsins, þó fyrst um sinn með þeim fyrirvara að samkvæmt ákvæði til bráðabirgða II skal Ríkisútvarpið hf. bjóða störf öllum starfsmönnum Ríkisútvarpsins.

Að öðru leyti vísast til 8. tölul. í lýsingunni á meginefni frumvarpsins í 2. kafla almennu athugasemdanna.

Um 12. gr.

Í 4. kafla hinna almennu athugasemda við frumvarpið (Tekjustofnar fyrirtækisins) var gerð grein fyrir því að í frumvarpi þessu er á því byggt að frá og með 1. janúar 2008 verði hætt að fjármagna rekstur Ríkisútvarpsins með afnotagjöldum (útvarpsgjaldi). Vísast til þess sem þar sagði um þessa breytingu og rökin fyrir henni.

Í samræmi við þessa breytingu er í 12. gr. frumvarpsins lagt til að frá og með 1. janúar 2008 skiptist tekjustofnar Ríkisútvarpsins hf. í þrennt:

1. Sérstakt gjald sem lagt verður á einstaklinga og lögaðila.
2. Tekjur af auglýsingum og sölu eða leigu á vörum sem tengjast dagskrárefni þess í útvarpi og öðrum miðlum.
3. Aðrar tekjur sem Alþingi kann sérstaklega að ákveða.

Tekjur skv. 1. tölul 1. mgr. ákvæðisins yrðu 13.500 kr. af hverjum gjaldanda og mundu skila alls um 2.470 milljónum kr. miðað við full skil, en gert er ráð fyrir að afnotagjaldið skili Ríkisútvarpinu um 2.500 milljónum kr. á árinu 2005. Eðlilegt er að fjárhæð nefskattsins verði endurskoðuð þegar nær dregur því að breyting á tekjustofnum Ríkisútvarpsins hf. kemur til framkvæmda. Almennt mætti þó miða við að haga skattlagningunni þannig að hvert þriggja manna heimili yrði nokkurn veginn jafnsett eftir sem áður, sem mundi þýða að gjaldið lækkaði fyrir fámennari heimili, en hækkaði fyrir heimili þar sem fullorðnir einstaklingar 16 ára og eldri væru 4 eða fleiri. Vætanlega næði gjaldið ekki til námsmanna sem væru 16 ára og eldri þar sem almennt má gera ráð fyrir að þeir falli undir þau tekjumörk sem ákvæðið tekur mið af, sbr. lög nr. 125/1999, um málefni aldraðra.

Hvað varðar ráðstöfun á tekjum skv. 1. tölul. 1. mgr. ber að taka fram að Ríkisútvarpið hf. verður fyrst og fremst útvarp í almannapágu, sbr. 3. gr. frumvarps þessa. Komi hins vegar til annarrar starfsemi af hálfu félagsins, sem tengist fyrrgreindri meginstarfsemi, þarf að halda fjárreiðum vegna þess rekstrar aðskildum, þar á meðal starfsemi sem fellur undir samkeppisrekstur. Á grundvelli samkeppnissjónarmiða verður félaginu óheimilt að nota tekjur sínar til að greiða niður kostnað af öðrum rekstri, enda sé ekki um að ræða starfsemi sem telst til útvarps í almannapágu í skilningi 3. gr. frumvarpsins.

Hvað varðar 2. tölul. 1. mgr. er lagt til að heimilt sé að birta auglýsingar er tengjast dagskrárefni þess í útvarpi og öðrum miðlum. Hér er um að ræða breytingu frá gildandi rétti, en þar er heimil gjaldtaka fyrir auglýsingar í „hljóðvarpi og sjónvarpi“. Ástæða þykir að kveða með skýrum hætti á um það að Ríkisútvarpinu hf. verði heimilt að birta auglýsingar í öðrum miðlum en útvarpi að teknu tilliti til niðurstöðu umboðsmanns Alþingis í máli nr. 3845/2003.

Í málinu var kvartað yfir því að Ríkisútvarpið notaði tekjur sínar til þess að byggja upp vefinn www.ruv.is, en hluti hans væri fjármagnaður með afnotagjöldum á sjónvarp og útvarp. Niðurstaða umboðsmanns var m.a. sú að sala Ríkisútvarpsins á auglýsingum til birtingar á heimasíðunni gæti ekki talist heimil gjalddtaka fyrir auglýsingar í „hljóðvarpi og sjónvarpi“ skv. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 122/2000.

Í 3. mgr. er gert ráð fyrir því að helmingur tekna vegna gjaldsins sé greiddur fyrir fram þann 15. febrúar og 15. maí ár hvert af hálfu fjármálaráðuneytisins. Eftirstöðvar gjaldsins mundu greiðast á tímabilinu frá ágúst til desember í samræmi við innheimtu annarra opinberra gjalda.

Í 4. mgr. eru fyrirmæli um að setja skuli gjaldskrár fyrir auglýsingabirtingu og aðra skylda tekjustofna og er þar átt við gjalddtöku skv. 15. gr. útvarpslaga. Er það í verkahring stjórnar að setja slíkar gjaldskrár, í reynd auðvitað í samráði við daglega stjórnendur sem fara með auglýsingamál og fjármál fyrirtækisins.

Um 13. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.

Um 14. gr.

Ákvæði 1. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Í 2. mgr. er lagt til að lög nr. 122/2000, um Ríkisútvarpið, falli úr gildi. Þó er mælt fyrir um það að þær greinar sem varða álagningu afnotagjalds séu í gildi til 1. janúar 2008, er nýr tekjustofn kemur til, og þær greinar sem varða innheimtu áfallins afnotagjalds séu í gildi til 1. janúar 2011, en skv. 2. mgr. 15. gr. laga um Ríkisútvarpið helst lögveð fyrir afnotagjaldi í þrjú ár frá gjalddaga. Þar sem nauðsynlegt er að hafa ákvæði um innheimtu afnotagjalda, sem falla á í tíð núgildandi laga um Ríkisútvarpið, er lagt til að þau ákvæði verði í sérstökum lögum, lögum um útvarpsgjald og innheimtu þess, á meðan þau ákvæði eru í gildi. Sjá fylgiskjal I.

Samkvæmt framansögðu mun rekstur félagsins verða fjármagnaður með sérstöku gjaldi sem lagt verður á einstaklinga og lögaðila sem skattskyldir eru skv. 1.–2. gr. laga nr. 90/2003. Þessi breyting mun ekki eiga sér stað strax – gert er ráð fyrir því að hið nýja félag fái tveggja og hálfu árs aðlögunartíma áður en rekstur þess verður alfarið fjármagnaður með framangreindum hætti. Í þessu felst að félaginu verður veittur þriggja ára aðlögunartími, en hann mun fela í sér svigrúm til handa félaginu til að starfa áfram samkvæmt núverandi fyrirkomulagi, en jafnframt tækifæri til að aðlagja reksturinn hinu nýja umhverfi.

Í 3. mgr. er sett ákvæði um það að þar sem í öðrum lögum er vísað til Ríkisútvarpsins sé átt við Ríkisútvarpið hf. Samkvæmt athugun á lagasafni á netinu er vikið að Ríkisútvarpinu á einn eða annan hátt í 10 réttarheimildum í lagasafni auk laga um Ríkisútvarpið, nr. 122/2000, þ.e.: 8. gr. forsetabréfs nr. 114/1945, um starfsháttu orðunefndar, 28. gr. laga nr. 17/1965, um landgræðslu, 3. mgr. 47. gr. laga nr. 76/1970, um lax og silungsveiði, 4. gr. laga nr. 37/1975, um Leiklistarskóla Íslands, b-lið 1. mgr. 3. gr., 4. mgr. 3. gr., 4. gr. og 1. mgr. 7. gr. laga nr. 36/1982, um Sinfóníuhljómsveit Íslands, 3. mgr. 6. gr. laga nr. 2/1990, um Íslenska málnefnd, 2. mgr. 86. gr. laga nr. 55/1991, um þingsköp Alþingis, 25. gr. laga nr. 24/2000, um kosningar til Alþingis, 6. og 34. gr. útvarpslaga, nr. 53/2000, og 10. gr. laga nr. 20/2002, um skylduskil til safna. Samkvæmt framangreindu ákvæði 3. mgr. 13. gr. frumvarpsins ber eftir gildistöku laganna að skilja þau lagaákvæði þar sem talað er um Ríkisútvarpið sem þar sé átt við Ríkisútvarpið hf.

Um ákvæði til bráðabirgða I.

Ákvæði 1. og 2. mgr. fjalla um stofnun hlutafélags um Ríkisútvarpið og eignir og skuldir Ríkisútvarpsins sem ganga til hlutafélagsins. Þegar hefur verið fjallað um þessa formbreytingu og þau atriði sem af henni leiðir, sbr. 3. kafla í hinum almennu athugasemdum að framan um formbreytinguna, 2. kafla almennu athugasemdanna (meginefni frumvarpsins) og athugasemdir um 1. og 2. gr. frumvarpsins. Eins og þegar hefur verið lýst í 3. kafla í hinum almennu athugasemdum er ráðgert að ríkissjóður yfirtaki hlut Ríkisútvarpsins vegna greiðsluþátttöku í rekstrarkostnaði Sinfóníuhljómsveitar Íslands, sbr. b-lið 1. mgr. 3. gr. laga nr. 36/1982, um Sinfóníuhljómsveit Íslands.

Í 3. mgr. er m.a. mælt fyrir um að menntamálaráðherra ákveði heildarfjárhæð hlutafjár í Ríkisútvarpinu hf. Við stofnun félagsins skuli þó lögð fram a.m.k. 5.000.000 kr. fjárhæð sem hlutafé og skal sú fjárhæð greidd af ríkissjóði eigi síðar en hálfum mánuði eftir skráningu félagsins. Samkvæmt ákvæðinu getur menntamálaráðherra ákveðið að leggja fram hærra hlutafé í upphafi kjósi hann það.

Samkvæmt 4. mgr. ákvæðisins er gert ráð fyrir því að Ríkisútvarpið hf. taki við útvarpsrekstri Ríkisútvarpsins við gildistöku laganna.

Í 5. mgr. segir að Ríkisútvarpið hf. yfirtaki þær skyldur sem Ríkisútvarpið hafi undirgengið í samningum við þriðju aðila.

Um ákvæði til bráðabirgða II.

Í þessu ákvæði mælir fyrir um réttindi starfsmanna við breytingu Ríkisútvarpsins í hlutafélag. Tilgangur ákvæðisins er að réttindi starfsmanna Ríkisútvarpsins verði við formbreytinguna tryggð með eðlilegum hætti og sambærileg öðrum tilvikum um breytingar á rekstrarformi ríkisstofnana, sbr. ákvæði í frumvörpum um Rafmagnsveitur ríkisins hf. og Matvælarannsóknir hf. Ekki er þörf á að setja í lög sérákvæði um starfsmannamál þegar ríkisfyrirtæki eru hlutafélagavædd nema hvað varðar takmörkun á rétti til töku lífeyris úr B-deild LSR samhliða starfi. Um réttarstöðu starfsmanna á þessum tímamótum gilda almenn ákvæði starfsmannalaga og eftir atvikum aðilaskiptalaga. Starfsmannalögin hafa þýðingu að því er varðar starfslok í þjónustu ríkisins, þ.e. hvort starfsmaður getur átt rétt á biðlaunum ef hann fer ekki að vinna hjá hlutafélaginu, en síðarnefndu lögin hafa þýðingu að því er varðar möguleika á áframhaldandi starfi hjá nýju félagi og ýmis atriði varðandi launakjör og starfsskilyrði. Meginreglan er sú að réttur til biðlauna flyst ekki til hlutafélagsins. Í þessu ákvæði er veitt undanþága frá meginreglunni þannig að biðlaunarétturinn flyst til hlutafélagsins og helst þar til 31. desember 2008. Ástæðan fyrir þessu er e.t.v. fyrst og fremst sú að 1. janúar 2008 er ráðgert að taka upp nefskatt í stað afnotagjalda og því má gera ráð fyrir að á því ári verði ljóst hvaða störf í innheimtudeild verði lögð niður. Ákvæðið tekur til allra starfsmanna þar sem ekki þótti rétt að láta það taka til starfsmanna innheimtudeildar einvörðungu, auk þess sem gera má ráð fyrir að flestar skipulagsbreytingar verði komnar fram fyrir árslok 2008.

Um ákvæði til bráðabirgða III.

Hér er gert ráð fyrir að eigi síðar en 15 dögum eftir gildistöku laganna skuli haldinn stofnfundur þar sem menntamálaráðherra kýs stjórn Ríkisútvarpsins hf. Frá gildistöku laganna og þar til að kosning stjórnarmanna hefur farið fram skal menntamálaráðherra vera í fyrirsvari fyrir Ríkisútvarpið hf.

Um ákvæði til bráðabirgða IV.

Þar sem ekki er í frumvarpinu gert ráð fyrir að útvarpsráð starfi áfram eru hér fyrir mæli um það hvernig umboð þess fellur niður. Er gert ráð fyrir að umboð aðalmanna og varanna í útvarpsráði, sem síðast voru kjörnir, falli niður við gildistöku laganna.

Um ákvæði til bráðabirgða V.

Ráðgert er að afnema álagningu útvarpsgjalds 1. janúar 2008. Í ákvæðinu er mælt fyrir um hverjir tekjustofnar hlutafélagsins skuli vera frá gildistöku laganna til og með 31. desember 2007. Eftir þann tíma ber að miða við 12. gr. laganna.

Fylgiskjal I.

Lög um útvarpsgjald og innheimtu þess.

1. gr. (áður 12. gr.)

Eigandi viðtækis sem nýta má til móttöku á útsendingum Ríkisútvarpsins skal greiða afnotagjald, útvarpsgjald, af hverju tæki. Þó skal aðeins greiða eitt útvarpsgjald fyrir einkaafnot fjölskyldu á heimili. Afslátt skal veita þeim sem aðeins geta nýtt sér svart/hvíta móttöku sjónvarpsefnis og þeim sem einungis geta nýtt sér hljóðvarpssendingar. Einnig er heimilt að veita fyrirtækjum og stofnunum afslátt vegna fjölda tækja á sama stað. Nánari ákvæði um afslátt og skilgreiningu á heimili skal setja í reglugerð.

Í reglugerð má ákveða að þeir sem hljóta uppbót á elli og örorkulífeyri skv. 17. gr. laga um almannatryggingar, nr. 117/1993, með síðari breytingum, verði undanþegnir afnotagjöldum. Í reglugerð má einnig ákveða undanþágu blindra manna frá greiðslu afnotagjalds af hljóðvarpi.

2. gr. (áður 13. gr.)

Eigandi, sem breytir afnotum sínum, sbr. 12. gr., skal tilkynna það Ríkisútvarpinu þegar í stað.

Hver sá er fæst við sölu viðtækja skal tilkynna innheimtudeild Ríkisútvarpsins í fyrstu viku næsta mánaðar eftir sölumánuð hverjir séu kaupendur. Í tilkynningunni skal greina fullt nafn, nafnúmer og heimilisfang kaupanda og seljanda, enn fremur aðrar upplýsingar samkvæmt reglugerð.

3. gr. (áður 14. gr.)

Ríkisútvarpið heldur skrá yfir öll viðtæki sem notuð eru hér á landi og í íslenskum skipum og flugvélum og nota má til móttöku útvarpsefnis.

Afmá skal viðtæki af skrá ef sönnur, sem innheimtustjóri metur gildar, eru á það færðar að tækið sé orðið ónýtt eða verði af öðrum ástæðum ekki lengur notað til móttöku útsendingar Ríkisútvarpsins.

4. gr. (áður 15. gr.)

Útvarpsgjaldi ásamt dráttarvöxtum, öðru vangreiðsluálagi og öllum innheimtukostnaði fylgir lögveðsréttur í viðkomandi viðtæki sem helst þótt eigendaskipti verði. Gengur veðið fyrir hvers konar eldri sem yngri sammingsveðum, dómveðum og öðrum höftum sem á viðtæki kunna að hvíla, nema eignarréttarfyrrörum.

Lögveðið helst í þrjú ár frá gjalddaga.

Eigendur viðtækja bera ábyrgð á greiðslu útvarpsgjalda af þeim til Ríkisútvarpsins sem á hafa fallið áður en tilkynning um eigendaskipti skv. 13. gr. hefur borist Ríkisútvarpinu.

5. gr. (áður 16. gr.)

Innheimtustjóri Ríkisútvarpsins skal fullnægja almennum dómaraskilyrðum.

6. gr. (áður 17. gr.)

Fyrsta virkan dag eftir eindaga leggst á útvarpsgjald 10% álag vegna kostnaðar af innheimtu.

Lögtaksréttur er fyrir ógreiddum útvarpsgjöldum, álagi skv. 1. mgr., vöxtum og innheimtukostnaði.

7. gr. (áður 18. gr.)

Innheimtustjóri getur framkvæmt eða látið framkvæma innsíglun á viðtæki:

1. ef það er hagnýtt til móttöku án þess að það hafi verið tilkynnt til Ríkisútvarpsins,
2. ef vanskil eru orðin á greiðslu útvarpsgjalds,
3. ef hlutaðeigandi aðili hefur sagt upp útvarpsnotum.

Nú eru fyrir hendi skilyrði skv. 1. tölul. 1. mgr. eða gert hefur verið lögtak í viðtæki fyrir vangreiddu útvarpsgjaldi og getur þá innheimtustjóri tekið eða látið taka viðtækið úr vörslu eiganda eða annars vörslumanns.

Ákvæði 1., 2., 3. og 5. gr. falla úr gildi 1. janúar 2008, en ákvæði 4., 6. og 7. gr. falla úr gildi 1. janúar 2011.

Fylgiskjal II.

*Fjármálaráðuneyti,
fjárlagaskrifstofa:*

Umsögn um frumvarp til laga um Ríkisútvarpið hf.

Í frumvarpinu er lagt til að stofnað verði hlutafélag í eigu ríkissjóðs um rekstur Ríkisútvarpsins sem taki yfir eignir og skuldir þess. Í öðru lagi er mælt fyrir um afnám afnotagjalda og álagningu sérstaks útvarpsgjalds. Í þriðja lagi eru gerðar breytingar á stjórnun. Í fjórða og síðasta lagi er mælt fyrir um fjárhagslegan aðskilnað á fjárreiðum reksturs sem fellur undir útvarp í almannabágu og annars reksturs. Í athugasemdum við frumvarpið er boðað frumvarp um breytingu á lögum um Sinfóníuhljómsveit Íslands til að fella niður greiðsluþátttöku Ríkisútvarpsins í rekstrarkostnaði hljómsveitarinnar.

Samkvæmt 1. gr. frumvarpsins verður Ríkisútvarpið rekið sem hlutafélag í eigu ríkisins en ekki sem ríkisstofnun. Það þýðir að fjárreiður hlutfélagsins verða væntanlega sýndar í E-hluta ríkissjóðs, en til hans teljast sameignar- og hlutafélög sem ríkið á að hálfu eða meira en ekki í B-hluta ríkissjóðs þar sem stofnunin Ríkisútvarpið hefur verið. Hlutafélagið mun fá styrk frá A-hluta ríkissjóðs sem svarar til tekna af sérstökum skatti á sama hátt og stofnunin Ríkisútvarpið hefur fengið fjárveitingu vegna tekna af afnotagjöldum þótt það innheimti þau gjöld sjálf. Gjaldstofn, álagning og innheimta munu hins vegar breytast eins og greint verður frá síðar.

Þessi formbreyting, þ.e. úr ríkisstofnun í hlutafélag, takmarkar ábyrgð ríkisins á rekstri og skuldbindingum vegna þessa rekstrar. Hlutfélagið verður jafnframt losað undan ýmsum lögum og reglum sem gilda sérstaklega um ríkisrekstur svo sem varðandi fjárreiður, upplýsingagjöf, starfsmannahald og lántökuheimildir.

Samkvæmt 1. tölul. 12. mgr. frumvarpsins er m.a. lagt til að hlutafélagið hafi frá 1. janúar 2008 tekjur af sérstöku gjaldi sem skattstjórar leggja á samhliða álagningu tekjuskatts. Afnotagjöld sem stofnunin Ríkisútvarpið hefur innheimt falla niður frá sama tíma. Gert er ráð fyrir að þessi tilhögun hafi óveruleg áhrif á útgjöld skattstofa og innheimtumanna, en innheimta afnotagjalda kostar stofnunina Ríkisútvarpið nú 70–80 m.kr. á ári og ætti sú fjárhæð að sparast að mestu leyti.

Skylda til að greiða gjaldið mun hvíla samkvæmt frumvarpinu á öllum einstaklingum sem eru heimilisfastir hér á landi og þeim sem dvelja hér á landi lengur en 183 daga á ári eða hverju tólf mánaða tímabili. Undanþegnir skattinum eru þeir einstaklingar sem ekki skulu sæta álagningu sérstaks gjalds í Framkvæmdasjóð aldraðra eða skulu fá það gjald fellt niður samkvæmt lögum um sjóðinn. Samkvæmt álagningarskrá ríkisskattstjóra árið 2004 vegna tekna á árinu 2003 greiddu 160.520 einstaklingar gjald í Framkvæmdasjóð aldraðra og hafði þeim fjölgað um 1,9% frá árinu áður. Að auki skulu lögaðilar sem eru skattskyldir og bera sjálfstæða skattaðild vera skattskyldir, þó ekki dánarbú, þrotabú og ýmsir lögaðilar sem eru undanþegnir skattskyldu svo sem stofnanir í eigu ríkis og sveitarfélaga, félagasamtök og sjálfseignarstofnanir sem ekki eru reknar í hagnaðarskyni. Samkvæmt upplýsingum ríkisskattstjóra voru 31.779 lögaðilar á skattgrunnskrá við álagningu 2004 og þar af var 23.621 aðili tekju- og eignarskattsskyldnir. Af þeim fjölda skiluðu 16.443 framtali en áætlað var á 7.178 og kunna sumir þeirra að hafa skilað framtali síðan. Gera verður ráð fyrir að ekki takist að innheimta skattinn hjá öllum sem hana verður formlega lagður á, eins og gildir um afnotagjöldin. Miðað við 13.500 kr. gjald á ári og 1,5% fjölgun greiðenda milli ára má reikna með að um það bil 183.000 aðilar greiddu gjaldið í ár ef það væri lagt á og að það skilaði um 2.470 m.kr. nettó.

Að auki er gert ráð fyrir í 2. tölul. 1. mgr. 12. gr. að hlutafélagið hafi tekjur af auglýsingum, kostun og sölu eða leigu á vörum sem tengjast dagskrárefni þess. Í fjárlögum 2005 er áætlað að tekjur stofnunarinnar Ríkisútvarpsins vegna þessa nemi 975 m.kr. með virðisaukaskatti. Að síðustu er gert ráð fyrir í 3. tölul. 1. mgr. 12. gr. að Alþingi kunni að ákveða aðrar tekjur.

Til samanburðar áætlaði Ríkisútvarpið síðastliðið vor að brúttótekjur af afnotagjöldum næmu 2.541 m.kr. á árinu 2005 með virðisaukaskatti. Þar af er áætlað að innheimtar verði 2.480 m.kr. en 61 m.kr. verði afskrifuð. Samkvæmt þessum forsendum skilar hinn nýi skattstofn nánast sömu krónutölu í ríkissjóð og afnotagjöldin.

Stofnunin Ríkisútvarpið er í virðisaukaskattsskyldri starfsemi þannig að afnotagjöld sem skila um 70% tekna þess bera 14% virðisaukaskatt en aðrar tekjur sem skila um 30% bera

24,5% skatt. Stofnunin skilar ríkissjóði virðisaukaskatti en fær endurgreiddan innskatt af kostnaði og fjárfestingum nákvæmlega eins og önnur fyrirtæki. Árið 2004 mun útskattur hafa numið 591 m.kr. og innskattur 201 m.kr. og voru tekjur ríkissjóðs af skattinum því 390 m.kr. Samkvæmt bráðabirgðamati ríkisskattstjóra er talið að tekjur af hinu sérstaka gjaldi sem skattstjórar munu leggja á teljist skattur og því líklegt að ekki verði litið svo á að í gjaldinu felist endurgjald fyrir veitta útvarpsþjónustu. Móttaka skattfjárins virðist fljótt á litið ekki fela í sér virðisaukaskattsskyldu fyrir hlutafélagið. Tekjur af auglýsingum, kostun og sölu eða leigu á vörum sem tengjast dagskrárefni þess eru á hinn bóginn endurgjald fyrir virðisaukaskattsskylda þjónustu. Við gerð þessarar kostnaðarumsagnar lágu ekki fyrir forsendur til að ríkisskattstjóri gæti metið hvort hlutafélagið muni uppfylla skilyrði í 5. mgr. 5. gr. laga nr. 50/1988 fyrir skráningu á grunnskrá virðisaukaskatts og þar með skyldu til innheimtu útskatts og rétt til innskatts. Tölulegar upplýsingar síðast í 4. kafla almennra athugasemda frumvarpsins benda þó fremur til þess að hlutafélagið muni ekki uppfylla skilyrðin. Ef þetta verður raunin er líklegt að tekjur ríkissjóðs af virðisaukaskatti minnki um nálægt 200 m.kr. miðað við forsendurnar hér að framan. Ef niðurstaða verður hins vegar sú að hlutafélagið fái skráningu og yrði talið vera í blandaðri starfsemi yrði tekjutap ríkisins trúlega 50–60 m.kr. meira.

Áætlað er að stofnunin Ríkisútvarpið hafi skuldað ríkissjóði 700 m.kr. um mitt yfirstandandi ár. Skuldin hefur ekki verið vaxtareiknuð fremur en almennt tíðkast um viðskiptareikninga ríkisstofnana hjá ríkissjóði. Gera verður ráð fyrir að hlutafélagið verði krafið um vexti af skuldinni og ef miðað yrði við 7% vexti mundi það greiða ríkissjóði um 50 m.kr. í tekjur á ári.

Samkvæmt bráðabirgðaákvæði I í frumvarpinu er gert ráð fyrir að ríkið leggi allar eignir, réttindi, viðskiptavild, skuldir og skuldbindingar stofnunarinnar Ríkisútvarpsins til hlutafélagsins. Samkvæmt ríkisreikningi 2004, sem er síðasti reikningur sem liggur fyrir, námu eignir Ríkisútvarpsins liðlega 4,7 milljörðum kr. í lok þess árs. Þar af voru fastafjármunir metnir á 3,7 milljarða kr. en veltufjármunir stóðu í 1 milljarði. Á móti komu liðlega 4,7 milljarðar í skuldir og nam eigið fé stofnunarinnar 10 m.kr. í árslok. Mestu munaði um skuld við Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins sem var áætluð 2,6 milljarðar kr. síðastliðið vor og er áætlað að afborgun af skuldabréfinu sé um 220 m.kr. í ár. Nýrri tölur liggja ekki fyrir við gerð þessa kostnaðarmats.

Í bráðabirgðaákvæðinu er einnig kveðið á um að ríkissjóður leggi hlutafélaginu til að minnsta kosti 5 m.kr. hlutafé sem greitt verði úr ríkissjóði innan ákveðins tíma. Hlutaféð yrði ekki talið til útgjalda hjá ríkinu samkvæmt bókhaldsreglum ríkisins heldur til eignar, en afla þarf heimildar fyrir greiðslunni í fjárlögum.

Í bráðabirgðaákvæði II í frumvarpinu er fjallað um breytingar sem snúa að starfsmönnum stofnunarinnar Ríkisútvarpsins. Lagt er til að hlutafélagið bjóði þeim starf og að um biðlaunarétt starfsmanna gildi ákvæði laga nr. 70/1996. Þó er lagt til að réttur starfsmanna verði ríkari þannig að þeir haldi honum verði starf sem þeir taka hjá hlutafélaginu lagt niður fyrir árslok 2008. Samkvæmt upplýsingum frá Ríkisútvarpinu frá því síðastliðið vor eiga 163 starfsmenn biðlaunarétt að upphæð 467 m.kr. Hins vegar eru ekki forsendur til að áætla að hvaða leyti mun reyna á þetta. Útgjöld sem af þessu kunna að leiða lenda á hlutafélaginu samkvæmt fyrsta bráðabirgðaákvæði frumvarpsins og þarf því að taka tillit til skuldbindingarinnar þegar stofnefnahagsreikningur hlutafélagsins verður saminn. Miðað við fyrirliggjandi upplýsingar verður eigið fé hlutafélagsins því væntanlega neikvætt við stofnun þess.

Ríkisútvarpið er skuldbundið til að greiða 25% af rekstrarkostnaði Sinfóníuhljómsveitar Íslands samkvæmt lögum um hljómsveitina. Lagafrumvarpið felur ekki í sér breytingu á þessu en samkvæmt athugasemdum er boðað sérstakt frumvarp til breytinga á lögum um Sinfóníuhljómsveitina þar sem m.a. greiðsluþátttaka Ríkisútvarpsins verði felld niður. Í fjárlögum 2005 er gert ráð fyrir að greiðsluþátttakan nemi 119 m.kr.

Samkvæmt framangreindum forsendum er niðurstaða þessa kostnaðarmats sú að verði frumvarpið óbreytt að lögum muni, þegar lögin eru að fullu gengin í gildi, útgjöld A-hluta ríkissjóðs ekki breytast, en sé tekið tillit til þess að í frumvarpinu er boðað að greiðsluþátttaka Ríkisútvarpsins í rekstri til Sinfóníuhljómsveitar Íslands falli niður aukast útgjöld ríkisins um 119 m.kr. miðað við forsendur fjárlaga 2005. Að auki benda forsendur sem greint er frá að framan til að árlegar tekjur ríkisins af virðisaukaskatti minnki um 200–260 m.kr. en á móti fái ríkið 50 m.kr. í vaxtatekjur frá hlutafélaginu þar til það hefur gert upp skuld sína við ríkið. Greiða þarf a.m.k. 5 m.kr. einsskiptis framlag úr ríkissjóði vegna hlutafjár við stofnun félagsins.